

Informe Maig de 2011

**Equitat de gènere i cooperació al desenvolupament:
Avanços i reptes del marc internacional i del
pla director 2011-2014 de la cooperació catalana**

mueveteporlaigualdad.org

Mou-te per la igualtat.
És de justícia.

Informe elaborat per

Alexanian, Amanda
López, Raül
Montesinos, María

Índex

1- Introducció	05
2- Oportunitats actuals del marc internacional de gènere i desenvolupament	09
2.1- La Plataforma d'Acció de Beijing i la CEDAW	10
a. La revisió de Beijing+15	10
b. La CEDAW i les seves eines	12
2.2- Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni	14
2.3- Debats sobre l'actual sistema de finançament al desenvolupament	16
3- Noves aportacions del Pla Director 2011-2014 cap a l'equitat de gènere	19
3.1- Antecedents i marc d'actuació de l'equitat de gènere	20
3.2- L'equitat i l'apoderament de les dones en el Pla Director 2011-2014	23
a. L'objectiu transversal d'equitat entre dones i homes	25
b. L'objectiu estratègic d'apoderament de les dones	27
c. L'equitat de gènere en altres objectius estratègics	32
3.3- Avanços i desafiaments	34
4- Conclusions	37
5- Bibliografia	42

1. Introducció

Trenta anys (1981-2011) després de l'entrada en vigor de la Convenció per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW), més de quinze anys després de l'aprovació de la Plataforma d'Acció de Beijing (PdA) i més de 10 anys després de l'aprovació dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), si bé hi ha hagut progressos considerables en l'àmbit mundial pel que fa a l'avanç cap a l'equitat de gènere, es constata que encara subsisteixen moltes llacunes i dificultats que impedeixen que les dones i les nenes exerceixin els seus drets.

Davant la persistència d'aquesta realitat s'ha impulsat la campanya *Mou-te per la igualtat. És de justícia*, que es desenvolupa per iniciativa de tres organitzacions de la societat civil (Ajuda en Acció, Entreculturas i Interred). La campanya està destinada a la sensibilització i a la incidència política a Europa, i té com a objectiu impulsar l'avanç cap a l'equitat de gènere i la implementació dels drets de les dones.

En el marc d'aquesta campanya, aquest informe forma part d'una sèrie en la qual s'analitza la cooperació al desenvolupament a Catalunya. El primer informe *Anàlisi de gènere en l'ajuda oficial al desenvolupament de la cooperació catalana*, publicat el març de 2009, va analitzar des de la perspectiva de gènere la cooperació catalana al desenvolupament, amb especial atenció a l'evolució dels seus diferents instruments de planificació. El segon informe *Recomanacions per a la participació en el procés de revisió de la Plataforma d'Acció: BEIJING+15*, publicat el febrer de 2010, es va centrar en la revisió de la PdA plantejant les problemàtiques més actuals en relació al seu compliment, sobretot en el context català.

Aquest informe, *Equitat de gènere i cooperació al desenvolupament: avanços i reptes del marc internacional i del Pla Director 2011-2014 de la cooperació catalana*, pretén, en primer lloc, fixar alguns elements del marc internacional més actual en relació als drets de les dones. En segon lloc, considera amb especial atenció el contingut del nou Pla Director 2011-2014 (PD 2011-2014) efectuant una anàlisi amb perspectiva de gènere dels avanços i desafiaments que aquest instrument presenta.

En el capítol inicial *Oportunitats actuals del marc internacional de gènere i desenvolupament* s'analitzen alguns aspectes del panorama institucional internacional vinculats amb els

drets de les dones i l'equitat de gènere. Per això, en el primer apartat d'aquest capítol s'analitzen alguns dels aspectes més actuals de la PdA (amb ocasió de la seva revisió de març de 2010) i de la CEDAW (que el 2011 farà trenta anys des de la seva entrada en vigor) ja que ambdós instruments representen vertaders pilars del marc internacional dels drets humans de les dones.

El segon apartat d'aquest capítol està dedicat a fixar alguns punts en relació a la revisió de setembre de 2010 dels ODM, amb especial èmfasi en el tractament de l'equitat de gènere. Finalment, en l'últim apartat, es consideren algunes de les debilitats i oportunitats detectades pels moviments feministes i de dones en relació a instruments com ara la Declaració de París (i les seves posteriors revisions, la pròxima de les quals se celebra l'any 2011).

El capítol central de l'informe *Noves aportacions del Pla Director 2011-2014 cap a l'equitat de gènere* analitza des d'una perspectiva de gènere el PD 2011-2014, sobretot abordant les novetats introduïdes respecte al Pla Director anterior. Per això, en el primer apartat se situen els antecedents i el context en què s'emmarca el PD 2011-2014 (Llei de cooperació, Directrius d'Equitat, Marcador d'Igualtat del CAD, dotacions pressupostàries, etc.) i en el segon apartat s'aborden els seus objectius transversals i estratègics.

Finalment, en el tercer apartat del capítol, s'apunten els avanços i els reptes que presenta el PD 2011-2014 en relació a l'equitat i a l'apoderament de les dones, donant especial importància als problemes que sorgeixen en passar dels plantejaments teoricopolítics d'equitat a la pràctica i als compromisos concrets per a la seva implementació.

2. Oportunitats actuals del marc internacional de gènere i desenvolupament

2.1. La Plataforma d'Acció de Beijing i la CEDAW

a. La revisió de Beijing+15

Sota l'impuls dels moviments de dones i feministes, els Estats van signar a Beijing la Plataforma d'Acció (PdA) –acord polític entre Estats no vinculant jurídicament– que estableix una sèrie d'objectius estratègics per a l'eliminació de les discriminacions contra les dones en diferents esferes de preocupació, tant de l'àmbit privat com públic. A més a més, la PdA compromet els Estats a incloure de manera efectiva una anàlisi de gènere en totes les seves polítiques, processos de planificació, presa de decisions i en totes les seves institucions. Així, s'estableix la necessitat de transversalitzar la perspectiva de gènere; és a dir, considerar els impactes desiguals de les diferents actuacions i polítiques sobre dones i homes.

Plataforma d'Acció de Beijing (PdA)

ANY	TIPUS	CARÀCTER	ESTATS PART
1995	Programa d'acció. Aprovat en la IV Conferència Mundial sobre les Dones, de l'ONU	No vinculant	189 països

Els anys 2000 i 2005 van tenir lloc la primera i la segona revisió de la PdA: Beijing+5 i Beijing+10. Ambdues van ser avaluades per la societat civil com un retrocés en el compromís polític dels Estats Part, ja que els avanços en les dotze esferes prioritàries es van mostrar encara limitats, sobretot en relació amb els drets sexuals i els drets reproductius.¹

Les 12 esferes d'especial preocupació de la PdA

Dones i pobresa	Dones en l'exercici del poder i la presa de decisions
Educació i capacitat de les dones	Mecanismes institucionals per a l'avanç de les dones
Dones i salut	Drets humans de les dones
Violència contra les dones	Dones i mitjans de difusió
Dones i conflictes armats	Dones i medi ambient
Dones i economia	Nenes

El març de 2010 va tenir lloc a Nova York la 54a reunió de la Comissió de la condició jurídica i social de les dones (CSW, per les seves sigles en anglès) en què es van revisar els avanços de la PdA, 15 anys després d'haver-se promulgat. Com a resultat de la trobada oficial entre els Estats es va

promulgar una Declaració i una sèrie de Resolucions sobre la mortalitat materna, l'apoderament econòmic de les dones, les dones i el VIH/SIDA, la mutilació genital femenina, la situació de les dones palestines, les dones i els menors ostatsges de conflictes armats, així com la creació de l'entitat ONU Dones.

Sobre la base de qüestionaris emplenats pels Estats, les distintes divisions regionals de la Comissió Econòmica i Social van efectuar la revisió, esfera per esfera, de l'estat de la qüestió en relació al compliment dels objectius de la PdA. A l'informe del **Secretari General de l'ONU** que recull aquest procés de revisió, es destaquen assumptes que, no havent estat atesos suficientment, continuen requerint de vigilància específica des de l'aprovació de la PdA el 1995, com és el cas de la pobresa de les dones o la violència contra elles (Secretari General de Nacions Unides, 2010).

Tal com es descriu a l'informe *Context de la Política Actual de la Igualtat de Gènere i Desenvolupament: Quin lloc ocuparà la cooperació espanyola i la societat civil?*, de la campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia*, «la societat civil que va participar a Beijing+15 ha mostrat la seva “desil·lusió i frustració” davant aquesta revisió» (Ferguson, 2010:11). De fet, la **Declaració conjunta de la societat civil sobre la Revisió del procés de Beijing+15** defineix la revisió de 2010 com un pas endarrerit respecte al potencial polític de canvi que tenia la PdA en el moment de ser promulgada el 1995. Entre d'altres coses, per no considerar el context actual de múltiples crisis (crisi alimentària, econòmica i financera, energètica, de cura, de canvi climàtic, etc.) ni les possibles estratègies de sortida. Sobretot, en relació a la necessitat de considerar l'equitat de gènere en totes les polítiques, planificacions i presa de decisions: «l'estratègia clau de posada en marxa de la transversalitat de gènere ha perdut la seva perspectiva crítica i el seu propòsit transformador pel que fa a les relacions de poder i les desigualtats» (WIDE *et al.*, 2010).²

A més a més, la **Declaració conjunta de la societat civil** denuncia la **poca participació de les organitzacions de dones en el procés de revisió**, així com les dificultats logístiques que

han obstaculitzat greument el seu accés a les diferents activitats, tant al fòrum paral·lel de les ONGD acreditades, com al fòrum alternatiu obert a tota la societat civil.

D'aquesta manera, es confirma la tendència cada vegada més acusada a excloure les dones i les seves demandes de drets als fòrums internacionals d'alt nivell. No obstant això, encara que les grans trobades internacionals no cedeixen espais per a la participació de la societat civil, cal subratllar que els moviments internacionals de dones han anat enfortint-se i creant xarxes globals cada vegada més extenses.

A partir de la primera reunió mundial de dones a Huairou (Xina), paral·lela a la IV Conferència Mundial de les Dones de Beijing el 1995, les diferents cimeres mundials de l'ONU han representat **una oportunitat perquè dones de diferents procedències poguessin trobar-se i intercanviar experiències i reivindicacions** sobre l'estat de compliment dels drets de les dones. A més a més s'han creat, entre d'altres, espais feministes en el marc dels Fòrums Socials Mundials (com és el cas dels Diàlegs Feministes) i aliances entre dones i feministes del món (com és el cas de la Marxa Mundial de Dones, que ha promulgat el 2005 la *Carta Mundial de les Dones per a la Humanitat*).

Un dels pocs **resultats concrets** d'aquesta última revisió de la PdA és el beneplàcit a la resolució aprovada un any abans per l'Assemblea General de Nacions Unides³ amb la qual es va decidir crear l'entitat **ONU Dones**, on conflueixen els quatre òrgans específics que s'ocupen dels drets de les dones a l'ONU, i que és operativa des de gener de 2011.

Òrgans de l'ONU en relació a la igualtat de gènere i els drets de les dones

ONU Dones (UN Women) és una entitat que agrupa els òrgans ja existents per a la igualtat de gènere i l'apoderament de les dones:

- Fons de Desenvolupament de les Nacions Unides per a la Dona (UNIFEM)
- Divisió per a l'Avanç de la Dona (DAW)
- Institut d'Investigació i Capacitació de Nacions Unides per a la Promoció de la Dona (INSTRAW)
- Oficina de l'Assessoria Especial en Qüestions de Gènere i Avanç de la Dona (OSAGI)

Com a **Secretària General Adjunta d'ONU Dones** s'ha nomenat Michelle Bachelet (expresidenta de Xile) i l'entitat es troba actualment iniciant el seu camí. Cal destacar que, des de l'inici d'aquest procés de reforma de Nacions Unides, la Campanya GEAR (impulsada per diverses organitzacions de defensa de l'equitat de gènere) ha exigint que en el desenvolupament d'aquesta nova entitat es prevegin mecanismes per a la participació sistemàtica de les organitzacions de dones en tots els nivells, que tingui una forta capacitat operativa en l'àmbit nacional i una cobertura universal, i que compti amb recursos suficients i estables.⁴

Encara no hi ha massa informació sobre ONU Dones, ja que s'acaba de crear; no obstant això, serà important tenir en compte algunes qüestions específiques. D'una banda, el pressupost assignat: la informació disponible en el web d'ONU Dones anuncia que l'entitat necessitarà com a mínim 500 milions de dòlars (el doble del pressupost de què disposaven conjuntament les quatre organitzacions que la componen), repartits entre contribucions voluntàries i el pressupost ordinari de l'ONU. S'ha de remarcar que aquesta xifra és la meitat dels 1.000 milions de dòlars que havia plantejat la Campanya GEAR juntament amb altres organitzacions, com a recursos necessaris per al llançament de la nova entitat. Així mateix, la campanya afirma que els 500 milions de dòlars es poden entendre només com a recursos per a una fase inicial, que ràpidament haurien d'incrementar-se (GEAR, 2010).

Tal com planteja l'Associació per als Drets de la Dona i el Desenvolupament (AWID, per les seves sigles en anglès) és interessant, a efectes de comptar amb arguments rellevants per destinar un finançament substancial a la nova entitat, comparar els actuals recursos dels quatre organismes existents per a la igualtat de gènere amb els d'altres agències de Nacions Unides, com ara el Fons de les Nacions Unides per a la Infància (UNICEF, per les seves sigles en anglès) o el Programa de les Nacions Unides Per al Desenvolupament (PNUD). Per exemple, segons les dades presentades per AWID, el 2008 els ingressos totals sumats d'UNIFEM, DAW, OSAGI i INSTRAW han estat al voltant de 220 milions de dòlars, mentre que els ingressos totals de l'agència

¹ Per a una posició crítica sobre Beijing+10, vegeu "Beijing traicionada", informe Wedo, www.wedo.org

² Per al text d'aquesta declaració, aprovada el 2010 per un conjunt d'organitzacions de dones entorn al contingut i el procés de revisió de Beijing+15, vegeu el lloc web de WIDE www.widenetwork.org.

³ Resolució 63/311 de l'Assemblea General de Nacions Unides, de 14 de setembre de 2009.

⁴ www.gearcampaign.org

UNICEF van ser de 3.390 milions de dòlars i els de PNUD al voltant de 5.400 milions de dòlars (AWID, 2010:28). D'aquesta manera, es fan paleses les importants diferències en l'assignació de recursos de les diverses agències de Nacions Unides, així com en la seva dotació de personal i de despeses.

Un altre repte important, i alhora vinculat al pressupost assignat, serà el poder d'aquesta nova entitat a l'estructura de l'ONU. L'entitat està dirigida per una Sotssecretària General (que és el tercer rang oficial més alt de Nacions Unides, després del Secretari General i el Secretari General Adjunt), que té accés directe al Secretari General de l'ONU. Aquest fet és un bon punt de partida per atorgar a ONU Dones més autoritat de la que gaudia, per exemple, UNIFEM anteriorment.

Un altre punt preocupant sobre el futur d'ONU Dones resideix en el rol de la societat civil en la nova entitat, demanda posada sobre la taula per la Campanya GEAR. Aquest és un punt al qual cal parar especial atenció en la posada en marxa d'ONU Dones, ja que l'informe de GEAR de febrer de 2010 afirma que la nova entitat no presenta mecanismes adequats per a la participació sistemàtica en l'entitat de la societat civil, sobretot de les organitzacions de dones (GEAR, 2010).

b. La CEDAW i les seves eines

Hi ha un acord unànime en què la CEDAW és un instrument bàsic per a la promoció dels drets humans de les dones, i que la seva signatura el 1979 i la seva ratificació el 1981 suposen un fet històric.

És un instrument internacional jurídicament vinculant per als Estats Part i, per tant, constitueix una base legal per a les reivindicacions dels drets humans de les dones. Així, la CEDAW obliga els Estats Part a respectar, protegir i garantir els drets de les dones, definint la responsabilitat de l'Estat també per al cas dels actes discriminatoris comesos per persones, empreses i institucions no estatals.

Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW)

ANY	TIPUS	CARÀCTER	ESTATS PART
1979	Tractat. Adoptat per l'Assemblea General de l'ONU	vinculant	186 països

Malgrat aquest caràcter vinculant, la CEDAW no té un instrument que sancioni els Estats en cas que violin les seves disposicions, tot i que disposa d'un òrgan de seguiment de les actuacions dels governs: el Comitè de la CEDAW. A més a més, l'any 2000, mitjançant l'aprovació del Protocol Facultatiu de la CEDAW s'ha posat en marxa un mecanisme legal que autoritza el Comitè a rebre peticions d'investigació o comunicacions de violacions i discriminacions particulars sobre la base d'allò que s'ha establert a la CEDAW. La majoria dels països formen part de la CEDAW (186 països), encara que no del seu Protocol Facultatiu, els Estats Part del qual actualment no arriben a 100.⁵

Un altre dels aspectes centrals de la CEDAW és el fet que promou la indivisibilitat dels drets, incloent en les seves disposicions drets econòmics, socials, culturals, civils i polítics, i prohibint les discriminacions tant en l'esfera privada com en la pública. També s'ha de recalcar que la CEDAW reconeix explícitament el rol de la cultura i dels estereotips en la producció i reproducció de les discriminacions.

A més, els drets reconeguts per la CEDAW s'han ampliat al llarg del temps, amb l'adopció per part del Comitè de nom-

brotes recomanacions, entre elles la Recomanació núm.19 sobre la violència contra les dones, qüestió que no estava inclosa en el text de la convenció. Sovint les recomanacions generals responen a les pressions dels moviments de dones sobre aspectes especialment importants per al desplegament integral d'un sistema de drets de les dones. Entre les recomanacions generals adoptades recentment destaquen la Recomanació General 26 de 2008 sobre les treballadores migrants, la Recomanació General 27 sobre dones grans i la Recomanació General 28 sobre l'article 2 de la CEDAW (octubre de 2010). Aquesta última aborda, entre d'altres coses, la qüestió de la interseccionalitat; és a dir, la necessitat de vincular al sexe altres factors de discriminació i exclusió com ara «la raça, l'etnicitat, la religió o el credo, la salut, l'estatus, l'edat, la classe, la casta, l'orientació sexual i la identitat de gènere» (Comitè de la CEDAW, 2010: par.18).

La Recomanació General 28 invita també els Estats Part a retirar les reserves a la CEDAW, sobretot les relatives a l'article 2 que estableix l'obligació per part dels governs d'abolir qualsevol llei, costum o regulació que sigui discriminatoria contra les dones. De fet, un terç dels Estats Part han formulat reserves a l'aplicació de la CEDAW, que els exonera de la implementació d'algunes disposicions, que en molts casos tenen caràcter substantiu; és a dir, que es refereixen als primers setze articles de la convenció.

La CEDAW ha estat i continua sent usada pels moviments de dones i feministes com un instrument de reivindicació dels drets i de denúncia de les discriminacions. El control per part de la societat civil sobre el respecte d'aquest instrument –i els altres relatius als drets humans– és vital per contrastar la voluntat política real dels Estats Part per implementar-la, ja que no hi ha mecanismes que els obliguin a respectar-ne les disposicions, més enllà de les pressions i sancions de caràcter polític que es poden donar en cas de falta d'implementació.

Una de les formes en què es pot utilitzar la CEDAW és en ocasió de la presentació per part dels Estats, dels informes periòdics sobre les mesures legislatives, judicials, administratives o d'una altra índole que hagin estat adoptades per fer efectives les disposicions de la convenció. Sovint els moviments de defensa dels drets de les dones presenten

informes ombra, amb els quals es facilita al Comitè de la CEDAW una visió alternativa a l'oficial respecte al compliment de la convenció.

Tal ha estat el cas de la presentació en la 19a sessió (1998) del Comitè de la CEDAW d'un informe ombra sobre Perú, en el cas de l'esterilització forçada de dones durant els anys 90, exigint que es processés davant els tribunals a les institucions i persones responsables d'una clara violació dels drets humans, del dret a la salut i d'un acte de violència sexual planificada i sistemàtica. El Comitè de la CEDAW en les seves conclusions finals va expressar la seva preocupació davant el problema de les esterilitzacions i es va pronunciar perquè qualsevol mena de programa sobre anticoncepció o esterilització s'efectuï amb "autorització expressa de la pacient i prèvia explicació detallada de les conseqüències" (Comitè de la CEDAW, 1998:par.51).

En el cas de l'Estat espanyol, l'últim informe oficial va ser defensat davant el Comitè en la 44a sessió (2009). En aquesta ocasió, es van presentar alguns informes ombra, entre ells el de la Plataforma Impacto de Género Ya. Aquest informe ombra reconeix els avanços legislatius que s'han produït en els anys que comprèn l'informe oficial (2004-2007). No obstant això, posa l'èmfasi en la persistència d'un fort sexisme en els mitjans de comunicació, de discriminacions en el mercat laboral, de la invisibilització legal i social del treball domèstic i de cura, de l'absència de la coeducació en el sistema educatiu i de les especials discriminacions patides per les dones immigrades (Impacto de Género Ya, 2009).

⁵ Per a conèixer l'estat actual de les ratificacions, vegeu <http://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&lang=en>

2.2. Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni

La **Declaració del Mil·lenni** va ser aprovada per 189 països i signada per 147 caps d'estat i de govern a la **Cimera del Mil·lenni** de Nacions Unides celebrada el setembre del 2000. D'aquesta Cimera Mundial en van sorgir els vuit Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), que es basen en les activitats i metes incloses en la Declaració. En l'actualitat, els ODM són el marc internacional que fixa els objectius de desenvolupament. Representen una peça fonamental en l'actual agenda internacional del desenvolupament i absorbeixen bona part dels recursos internacionals per a la lluita contra la pobresa.

Declaració del Mil·lenni

ANY	TIPUS	CARÀCTER	ESTATS PART
2000	Declaració. Aprovada per l'Assemblea General de l'ONU	No vinculant	189 països

L'any 2005, cinc anys després d'aquella cimera, va tenir lloc la primera revisió dels progressos assolits en els cinc anys precedents. L'any 2010 ha estat l'any de la revisió dels ODM, deu anys després de ser promulgats, i l'any 2015 es compleix el límit temporal per aconseguir les metes de desenvolupament que representen els ODM que, malgrat alguns avanços, no seran assolides en la seva totalitat.⁶

Les 12 esferes d'especial preocupació de la PdA

Els ODM inclouen 8 objectius i 21 metes quantificables que se supervisen mitjançant 60 indicadors.

- Objectiu 1: Eradicar la pobresa extrema i la fam
- Objectiu 2: Aconseguir l'ensenyament primari universal
- Objectiu 3: Promoure la igualtat de gènere i l'autonomia de les dones
- Objectiu 4: Reduir la mortalitat infantil
- Objectiu 5: Millorar la salut materna
- Objectiu 6: Combatre el VIH/SIDA, el paludisme i altres malalties
- Objectiu 7: Garantir la sostenibilitat del medi ambient
- Objectiu 8: Fomentar una associació mundial per al desenvolupament

A la **Taula d'avanços 2010. Igualtat entre els gèneres i apoderament de la dona**, promulgada per Nacions Unides en ocasió de la revisió, s'analitzen les desigualtats entre dones i homes per a cadascun dels vuit ODM. La Taula destaca per

a l'ODM1 el fet que el 2009 una de cada quatre dones empleades a les regions en vies de desenvolupament tenia una ocupació vulnerable en un negoci familiar (mentre que en el cas dels homes la relació era només d'un de cada nou). En relació a l'ODM2 es mostra com, malgrat els avanços produïts en l'educació primària, la diferència d'assistència a l'escola entre les nenes i els nens continua sent important, sobretot en el cas de les llars més pobres de les zones rurals. Per a l'ODM6, continuen havent-hi més dones amb VIH als països en vies de desenvolupament (el 53% el 2008) i, respecte a l'ODM7, es recalca que la responsabilitat de la recollida d'aigua recau sobre les dones i les nenes, sent una tasca que requereix molt de temps i esforç diari.

Això no obstant, les dades sobre desigualtats entre dones i homes recollits en aquesta taula no es troben inclosos de forma sistemàtica a l'**Informe 2010 dels Objectius del Mil·lenni**, que és l'anàlisi general de l'avanç en la consecució dels ODM en el món. En aquest informe general, les dades no es presenten en la seva gran majoria desglossades per sexe i moltes vegades no es fa esment de les particulars desigualtats patides per les dones en els diferents àmbits atesos pels ODM. Malgrat aquesta tendència general, cal destacar que en els aspectes relacionats amb l'educació i la prevalença del VIH/SIDA sí que es presenten dades sobre la diferència existent entre dones i homes.

Aquest tractament limitat de les desigualtats de gènere a l'informe general de revisió dels ODM és consistent amb les principals crítiques als ODM relatives a la forma en què consideren l'equitat de gènere. Malgrat que la Declaració del Mil·lenni tingui formalment com a base la CEDAW i la PdA, aquest compromís es tradueix en un únic i limitat objectiu (l'ODM3), de manera que **les desigualtats de gènere no constitueixen un eix transversal del conjunt dels ODM**.

En termes generals, les desigualtats de gènere es continuen presentant com un assumpte al marge de les preocupacions d'abast general, encara que hi ha hagut alguns avanços en aspectes concrets. En tot cas, la **violència de gènere** segueix sense estar inclosa en els objectius dels ODM (ni en les metes ni en els indicadors) malgrat les veus que han criticat la seva absència. Per tant, la reivindicació principal que s'ha

fet des dels moviments de dones en relació als ODM segueix vigent: es reivindica que no siguin considerats com una altra agenda independent dels anteriors instruments internacionals, sinó que **s'articulin prenent com a base la CEDAW i la PdA**, per reivindicar que els drets de les dones formen part dels drets humans i cal considerar-los si volem aconseguir un desenvolupament real.

D'aquesta manera, l'informe elaborat per **UNIFEM** amb ocasió de la revisió de setembre de 2010 dels ODM **Justícia de Gènere: Clau per Assolir els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni** destaca com a claus necessàries per complir els ODM la necessitat de garantir serveis públics accessibles de salut reproductiva, d'educació, d'aigua i sanejament, i de lluita contra el VIH/SIDA. A més a més, considera essencial per al benestar de les dones i les seves famílies el control de recursos com ara la terra i el crèdit, o l'oportunitat d'accés a una ocupació digna. Una altra de les claus és l'augment de la presència de les dones en els espais públics de presa de decisions i, per últim, UNIFEM presenta l'eradicació de la violència contra les dones i les nenes com a premissa imprescindible per al compliment dels drets humans.

Una de les principals preocupacions sorgides de la cimera de Nacions Unides de setembre de 2010 ha estat la **salut de les dones i dels nens i nenes**, ja que l'ODM5 és l'objectiu que es troba més lluny de ser complert. Per això, s'ha impulsat específicament una **Estratègia Mundial per a la Salut de Dones i Nens**.

Tot i això, en afirmar que «invertir en la salut de les dones i els nens té sentit», l'estratègia mundial explicita el seu enfocament instrumental segons el qual «invertir més en la seva salut no sols és correcte sinó que també ajuda a aconseguir societats estables, pacífiques i productives» (Nacions Unides, 2010:6). En aquesta línia, també s'afirma que el fet que dones i nens tinguin bona salut garanteix la reducció de la pobresa, l'augment de la productivitat i el creixement econòmic, a més de qualificar-lo de «cost eficaç» perquè «en molts països, cada dòlar que es destina a la planificació familiar estalvia almenys 4 dòlars que en cas contrari caldria gastar per tractar les complicacions derivades dels embarassos no planificats» (Nacions Unides, 2010:6).

Aquesta **concepció instrumental dels drets de les dones** es troba lluny de les reivindicacions que es fan des de les organitzacions de dones perquè l'ODM4 i l'ODM5 deixin de tenir un enfocament victimista i passin a tenir un enfocament d'apoderament de les dones, de manera que considerin la salut de les dones com un dret individual, i que no quedi exclusivament vinculada a la seva funció de mares.

Així, la xarxa DAWN (Development Alternatives with Women for a New Era) considera que en els ODM està **absent un enfocament integral sobre la salut materna** (com la que es recollia en la Conferència sobre Població i Desenvolupament d'El Caire el 1994) i que, en canvi, es torna a un discurs «pre Conferència de Rio» basat en el «control demogràfic de la població», sobretot en allò relatiu a la gestió de la natalitat als països en desenvolupament. Per això, amb ocasió de la revisió dels ODM, la xarxa DAWN ha declarat que «una de les principals víctimes dels ODM és el programa d'acció de la Conferència sobre Població i Desenvolupament d'El Caire» (DAWN, 2010).

⁶ Per a conèixer l'estat de compliment dels ODM en el món, vegeu l'*Atlas of the Millennium Development Goals* del Banc Mundial, <http://devdata.worldbank.org/atlas-mdg/>

2.3. Debats sobre el sistema actual de finançament al desenvolupament

El 2011 es realitzarà a Busan (Corea del Sud) el IV Fòrum d'Alt Nivell sobre l'Eficàcia de l'Ajuda, en què es revisarà l'estat d'implementació de la Declaració de París per a l'Efectivitat de l'Ajuda (DP) i el seu desenvolupament successiu, l'Agenda d'Accra de 2008.

Declaració de París sobre l'eficàcia de l'ajuda al desenvolupament

ANY	TIPUS	CARÀCTER	ESTATS PART
2005	Declaració. Aprovada en el II Fòrum d'Alt Nivell sobre l'eficàcia de l'ajuda entre països Nord/Sud promogut pel CAD de l'OCDE. ⁷	No vinculant	119 països

L'aprovació el 2005 de la DP va suposar un fet crucial a l'hora de definir la relació entre agències multilaterals, països «donants» i països «receptors» de l'ajuda internacional, fixant els principis i les modalitats de la distribució d'aquesta ajuda, per tal d'augmentar la seva eficàcia en la lluita contra la pobresa i l'èxit dels ODM.

Els 5 principis rectors de la Declaració de París

Apropiació:
els països socis han d'apropiar-se i exercir una autoritat efectiva sobre les seves polítiques i estratègies de desenvolupament, i coordinar les accions encaminades a promoure el seu desenvolupament.

Alineació:
el suport dels donants s'ha de basar en les estratègies de desenvolupament, institucions i procediments dels països socis.

Harmonització:
els donants treballaran de manera que les seves accions siguin més harmòniques, transparents i efectives amb les prioritats i necessitats dels països socis, eliminant requeriments i costos de transacció innecessaris.

Gestió per resultats:
els països gestionaran els seus recursos i milloraran el procés de presa de decisions per a l'èxit dels resultats desitjats.

Responsabilitat mútua:
donants i socis són responsables recíprocament dels resultats del subministrament i la gestió de l'assistència per al desenvolupament.

Des del seu inici, la DP ha estat objecte de nombroses crítiques. Les organitzacions de la societat civil van denunciar, entre d'altres qüestions, el caràcter poc participatiu i transparent dels principis i les modalitats establerts en la DP, que posen tot l'èmfasi en les decisions de la cooperació a alt nivell, sense promoure la participació de la societat civil en

el procés. A més a més, encara que la DP es presenti com un instrument que suposadament potencia el lideratge dels països receptors, es considera que moltes de les disposicions amaguen una condicionalitat en la distribució de l'ajuda. Per exemple, el principi d'harmonització de les accions dels donants es pot transformar en una arma més de poder conjunt per part d'aquests governs per imposar determinades polítiques econòmiques o comercials als països receptors de l'ajuda, vist el rol fonamental que la DP atribueix a institucions tals com el Fons Monetari Internacional o el Banc Mundial (Alemany *et al.*, 2008).

Des dels moviments de dones i feministes tampoc no han faltat les crítiques a la DP, a la qual han qualificat com a «cega a gènere» (Alemany *et al.*, 2008:6). La revisió en el III Fòrum d'Alt Nivell sobre l'Eficàcia de l'Ajuda a Accra (Ghana) de setembre de 2008 ha representat una oportunitat important per a la consolidació d'aquestes crítiques, ja que l'esdeveniment va estar precedit per nombroses reunions de xarxes feministes globals en què es van definir les posicions comunes de reivindicació.

Les posicions plantejades al Fòrum d'Accra partien de la premissa que **no es pot mesurar l'eficàcia de l'ajuda de forma aliena als objectius de compliment dels drets humans de les dones i el seu apoderament**. En canvi, la DP defineix l'eficàcia en termes de modalitats tècniques de l'ajuda, sense considerar l'equitat de gènere, els drets humans o la redistribució de la riquesa. Així, en tot el document de la DP només en una ocasió es parla d'igualtat de gènere (Fòrum d'Alt Nivell sobre l'Eficàcia de l'Ajuda al Desenvolupament, 2005:par.42).

Per tal que les modalitats de l'ajuda s'avaluïn en relació als èxits dels drets de les dones, els moviments de dones i feministes van reivindicar la necessitat de formular **indicadors de seguiment i d'avaluació de la DP que fossin sensibles a gènere**, i que estiguessin relacionats amb instruments com la CEDAW i la PdA.

A més, les reivindicacions de les xarxes feministes a Accra es van unir a les crítiques generals de la societat civil que reclamaven més consideració de les organitzacions de base i de les organitzacions de dones a l'hora de definir els objec-

tius nacionals de desenvolupament, i que **es garantissin per a elles espais d'incidència sobre els Estats**, de manera que l'equitat de gènere tingués un rol prioritari a les agendes de desenvolupament consensuades.⁸

AWID publica des de 2005 l'informe anual *FinànciaLas* sobre el finançament per als drets de les dones, en el marc del seu projecte *On són els diners per als drets de les dones?* En l'informe de 2008 es constata que en els últims anys s'ha produït un increment significatiu dels recursos destinats a les organitzacions que treballen pels drets de les dones, però l'accés a aquests recursos continua sent difícil per a la majoria d'organitzacions (AWID, 2008).

Quant als àmbits a què es destinen els recursos, l'informe d'AWID assenyala que si bé el finançament per als projectes de VIH/SIDA ha augmentat enormement, no està clar **com s'assignen els fons per a les iniciatives que atenen concretament les dones i les nenes**. En el cas dels projectes sobre violència contra les dones, des de l'informe es considera que s'afavoreix les organitzacions que treballen des d'un enfocament de servei social més que aquelles que ho fan des d'un enfocament feminista i d'apoderament de les dones (AWID, 2008).

Se subratlla que l'instrument que més suport està donant a les organitzacions de dones són els **fons de dones** (entitats filantròpiques que gestionen i donen suport amb recursos financers a grups de dones de base). Es tracta de fons no condicionats que aconsegueixen arribar també a petites organitzacions per a la construcció de capacitats, per al seu enfortiment institucional i per impulsar el protagonisme de les organitzacions de dones.⁹

Algunes xarxes feministes internacionals posen l'accent en els **impactes de gènere de les pràctiques de les polítiques macroeconòmiques**. Per exemple, el Grup de Treball de Dones sobre Finançament del Desenvolupament¹⁰ (format per tretze xarxes feministes) s'ha centrat en els impactes sobre la igualtat de gènere en àmbits econòmics i financers tals com el comerç, el deute, els fluxos privats de capital, el sistema

financer internacional, etc. En aquest context de crisi global, el grup està treballant per tal de fer visibles les conseqüències específiques de la crisi sobre les dones en aspectes com ara l'augment de la seva càrrega laboral total en disminuir els serveis socials públics previstos pels Estats.

En aquesta línia, l'informe d'AWID corresponent a l'any 2009 es centra en els efectes de la crisi economicofinancera internacional i en les noves tendències observades en el finançament de les organitzacions de dones (AWID, 2010). Descriu com el treball de les organitzacions de dones es fa encara més difícil en un context de crisi ja que **el finançament disminueix alhora que aquestes organitzacions experimenten una major càrrega de treball** (particularment aquelles que proveeixen serveis). En concret, es constata l'evidència que les restriccions al crèdit estan afectant de forma notable els microcrèdits, la qual cosa genera un impacte significatiu en les dones empresàries i en les dones del sector agrícola.

Finalment, l'informe denuncia la manera com la falta de sistemes apropiats de seguiment i rendició de comptes dins les agències de donants continua dificultant la capacitat per comprendre adequadament com els governs i les institucions intergovernamentals de finançament tradueixen la seva retòrica en accions concretes a fi d'avançar en la lluita pels drets de les dones i la igualtat de gènere.

⁸ Per a una anàlisi sobre l'estat de la qüestió en el post-Accra, vegeu l'article de Craviotto Nerea (2008).

⁹ Entre alguns dels fons de dones destaquen: Mama Cash (Holanda), Fondo Alquimia (Chile), Fondo Mujer (Colòmbia), Elas Fundo de Investimento Social (Brasil) i Global Fund for Women (d'abast mundial).

¹⁰ Vegeu el lloc web del Grup de Treball de Dones sobre Finançament del Desenvolupament <http://www.fddngo.org/gender-financing-development>.

3. Noves aportacions del Pla Director 2011-2014 cap a l'equitat de gènere

3.1. Antecedents i marc d'actuació de l'equitat de gènere

Tal com estableix la **Llei de cooperació al desenvolupament** aprovada pel Parlament de Catalunya el desembre de 2001, el Pla Director de la Cooperació Catalana és l'instrument de planificació estratègica quadriennal dels valors, els objectius, els resultats, els recursos i les prioritats de la cooperació. Les disposicions del Pla Director (PD) es concreten en els Plans Anuals, mitjançant els quals s'estableixen els objectius i les activitats de cada any. La **Direcció General de Cooperació al Desenvolupament i Acció Humanitària** (DGCDAH) és l'organisme de la Generalitat de Catalunya que planifica, impulsa i dóna seguiment a la política catalana de cooperació i d'acció humanitària i, alhora, l'**Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament** (ACCD) és l'encarregada d'executar i gestionar aquesta política.¹¹

Després de ser promulgada la Llei de cooperació el 2001 s'han aprovat tres plans directors. El primer cobria el període 2003-2006, el segon ha tingut vigència en el període 2007-2010 i el juliol de 2010 es va aprovar el nou PD, que planteja l'estructura de la cooperació catalana per als pròxims quatre anys, del 2011 al 2014.

Cal destacar breument quina ha estat l'evolució del tractament de l'equitat de gènere en els primers dos plans directors. El primer va racionalitzar la política de cooperació catalana que fins aquell moment estava molt dispersa, en absència d'un quadre normatiu. Així doncs, el **PD 2003-2006** va identificar tres línies d'actuació de la cooperació catalana, que segueixen encara vigents: el desenvolupament, l'acció humanitària i d'emergència, i l'educació i capacitats de la societat civil catalana. **Gènere representava un dels principis transversals**, no obstant això no es traduïa en objectius sectorials de les accions de desenvolupament.

Amb el **PD 2007-2010** l'equitat de gènere adquireix un pes molt més rellevant en l'estructura de la cooperació catalana. D'una banda, es manté l'equitat entre dones i homes com a objectiu transversal del pla i, de l'altra, es fixa com a objectiu estratègic "promoure i defensar l'exercici dels drets humans per part de les dones en condicions d'igualtat i no discriminació".¹² **L'establiment de l'equitat de gènere com a objectiu transversal i objectiu estratègic d'apoderament de les dones** permet destinar recursos específics a l'objectiu sectorial que fins al moment no es preveien.

És important també subratllar que aquest plantejament respon a l'**estratègia dual de *mainstreaming* de gènere**, ja prevista a la PdA de Beijing de 1995. D'una banda, les relacions de gènere es consideren una qüestió transversal rellevant en el conjunt de les actuacions i de l'estructura de la cooperació i, de l'altra, es preveuen accions específiques d'apoderament de les dones, com a procés que comprèn tant l'àmbit individual com l'àmbit col·lectiu i polític.

En el període de vigència del PD 2007-2010 s'ha produït un impuls per part de la cooperació catalana cap a un major compromís amb l'equitat de gènere.

Un resultat d'aquest esforç cap a l'equitat de gènere ha estat l'aprovació l'octubre del 2010 del document de **Directrius d'equitat entre les dones i els homes de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya** (Directrius d'Equitat), com a instrument per posar en pràctica l'objectiu transversal d'equitat entre dones i homes previst en el PD 2007-2010.

Les Directrius d'Equitat aborden diferents nivells: l'estratègic, l'operatiu i l'institucional. El primer nivell es refereix a la incorporació de l'equitat de gènere en la planificació, el seguiment i l'avaluació de les estratègies polítiques de cooperació al desenvolupament, amb un èmfasi especial en el diàleg polític amb els diferents actors socis en els països amb què es coopera. En el nivell operatiu es comprèn la transversalització en

l'execució d'aquesta política, amb especial atenció al cicle del projecte. El nivell institucional considera la dimensió organitzativa i institucional dels actors de la cooperació catalana. Les Directrius d'Equitat s'han aprovat després d'un procés participatiu tant en l'elaboració de la proposta inicial com en les esmenes a l'esborrany. Entre les esmenes cal destacar els comentaris de la Comissió de Gènere de la Federació Catalana d'ONGD que, reconeixent la importància del document i la seva integritat, destaca, entre altres aspectes, la necessitat de posar en marxa instruments d'execució i eines formatives per a la seva implementació.

D'aquesta manera, és necessari fomentar la idea que l'execució d'aquestes Directrius d'Equitat és responsabilitat, en primer lloc, de la Generalitat de Catalunya i de l'ACCD que lidera el procés. En segon lloc, dels actors de la cooperació catalana pel que fa a la incorporació del seu contingut en els programes i projectes. El seu desplegament precisa la **implicació de totes les persones que treballen en la cooperació al desenvolupament**, i l'assignació dels recursos formatius, pressupostaris i humans adequats.

Així doncs, la figura de la **Tècnica de gènere** (incorporada en l'estructura de l'ACCD i de la DGCDAH des de 2007) així com el seu treball desenvolupat, és essencial per impulsar les accions pro equitat. Amb tot, per seguir amb el compromís cap a la transversalització de gènere, és imprescindible dotar aquesta figura d'un equip de suport i treballar perquè el compromís amb l'equitat es reflecteixi de manera coherent en el conjunt de les pràctiques de la cooperació, amb la creació d'una Àrea de Gènere específica tal com preveuen les Directrius d'Equitat.

Un instrument implementat en aquests últims dos anys és el **Marcador d'Igualtat de Gènere** del Comitè d'Ajut al Desenvolupament (Marcador d'Igualtat del CAD), que facilita la identificació ràpida del grau d'incorporació, en els projectes o programes finançats, d'objectius d'igualtat de gènere. Des de l'any 2008 l'ACCD ha incorporat l'anàlisi del Marcador

d'Igualtat del CAD en les seves memòries de les activitats econòmiques, donant així una informació anual sobre la concreció de la igualtat de gènere¹³ dels projectes i programes.

Segons les dades de 2009 de les accions classificades, només al voltant d'un 24% té la igualtat de gènere com a objectiu principal, un 20% té la igualtat de gènere com a objectiu significatiu però no principal i el 55% restant no està orientat a gènere.

De les dades de l'ACCD sobre el Marcador d'Igualtat del CAD, resulta que alguns objectius estratègics (tals com l'objectiu de dret a la salut i a l'aigua, o l'objectiu de drets humans, governança democràtica i enfortiment del teixit social) presenten una orientació a la igualtat de gènere bastant important. No obstant això, uns altres (com per exemple l'objectiu de dret a l'educació) mostren un percentatge baix o nul d'abordatge de l'objectiu d'igualtat de gènere.

Objectiu estratègic	% sobre total accions
A.1 Dret a la salut i a l'aigua	100%
marcador principal	10,30%
marcador significatiu	14,59%
marcador no orientat	27,65%
sense qualificació	47,46%
A.2 Dret a l'educació	100%
marcador principal	0%
marcador significatiu	9,65%
marcador no orientat	47,36%
sense qualificació	42,99%
A.4 Drets humans, governança democràtica i enfortiment del teixit social	100%
marcador principal	1,31%
marcador significatiu	20,40%
marcador no orientat	12,33%
sense qualificació	65,96%

FONT: ACCD (2009)

¹¹ Com a conseqüència de les eleccions autonòmiques de novembre de 2010 és possible que hi hagi canvis en l'estructura institucional de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya. En el moment de la redacció del present informe encara no hi ha informació al respecte.

¹² L'apoderament de les dones com a objectiu estratègic es va introduir amb la revisió a mig termini en 2005 del primer PD 2003-2006 i, posteriorment, es va incorporar com a Objectiu Estratègic 5 en el PD 2007-2010.

¹³ El Marcador d'Igualtat de Gènere del CAD és un instrument que classifica les actuacions en funció del grau d'incorporació de la igualtat de gènere, dividint-les entre actuacions en què la igualtat de gènere és objectiu principal (G-2), en què la igualtat de gènere té un rol significatiu encara que no sigui l'objectiu principal (G-1), i en què l'actuació no té cap orientació cap a la igualtat de gènere (G-0). Moltes de les actuacions no es poden classificar per no aportar suficient informació per a realitzar l'examen de l'aplicació del Marcador d'Igualtat del CAD (ACCD, 2009).

Aquest tipus d'eina pot ser útil per fer palesa la necessitat de transversalitzar gènere, però al mateix temps comporta el risc de simplificar en excés la qüestió. De fet, com un pas més en el treball pro equitat de gènere, el Marcador d'Igualtat del CAD pot representar un instrument eficaç i que produeix resultats fàcilment comprensibles. No obstant això, ha d'aplicar-se acompanyat per la voluntat política que el compromís amb l'equitat de gènere estigui present en el plantejament integral del cicle del projecte, i no exclusivament com una avaluació a posteriori de la redacció dels projectes i programes.

Una altra iniciativa de promoció del compromís cap a l'equitat de gènere és la introducció, des de l'any 2009, d'indicadors de valoració que intenten visibilitzar de quina manera la perspectiva de gènere s'introdueix en les **sol·licituds de subvencions de l'ACCD**, destacant la descripció del context, els criteris de selecció de la població participant, i els recursos humans i financers. D'aquesta manera, l'equitat de gènere entra a formar part dels processos de selecció, com un element a considerar a l'hora d'elaborar projectes i programes de cooperació.

Un altre element fonamental per a la implementació real del compromís amb l'equitat és l'increment dels **recursos** que s'hi destinen. Les últimes dades mostren que els recursos mobilitzats per a l'objectiu estratègic d'apoderament de les dones han anat incrementant-se en els últims anys, tot i que encara estan lluny del mínim del 15% de la línia estratègica de desenvolupament establerta per al 2010.

Percentatge associat a l'Objectiu Estratègic 5 (Apoderament de les dones) sobre el total de la Línia Estratègica de Desenvolupament			
	2007	2008	2009
Percentatge mínim previst	7%	7%-10%	12%
Percentatge real destinat	5,79%	7,13%	9,30%

FONT: ACCD (2009)

3.2. L'equitat i l'apoderament de les dones en el Pla Director 2011-2014

A continuació s'analitzarà de quina manera el nou PD 2011-2014 ha incorporat els avanços relacionats amb l'equitat de gènere aconseguits en l'últim període. Es comença aquesta part amb una panoràmica general sobre els canvis del PD 2011-2014 respecte a l'anterior, posant una atenció especial a les diferències en el tractament de l'equitat de gènere. A continuació, s'analitza amb detall l'objectiu transversal d'equitat, l'objectiu d'apoderament i la resta d'objectius estratègics.

L'estructura del PD 2011-2014 és molt similar a l'anterior, la qual cosa denota una **clara línia de continuïtat** entre els dos, tal com fa explícit el mateix text diverses vegades. De forma general el PD 2011-2014 es presenta més complet, els diferents apartats resulten més desenvolupats que a l'anterior i n'hi ha alguns que apareixen per primera vegada.¹⁴

En el nou PD no es manté explícit el nom del capítol «Marc de referència» (que passa a dir-se «La cooperació al desenvolupament de la Generalitat. Oportunitats i capacitats»), però el contingut és semblant. Els **instruments internacionals** citats són similars, i cal destacar que ni en l'anterior ni en el nou PD es fa referència (en aquest apartat, però sí posteriorment) a instruments internacionals dels drets de les dones, encara que hi ha una referència genèrica als «impactes de gènere específics» en relació a la crisi econòmica actual.

Entre els **valors** promoguts per la cooperació catalana es destaca la persistència del que esmenta la defensa dels col·lectius que pateixen discriminacions per raó de sexe, així com per la seva «opció sexual».¹⁵ Cal destacar que, malgrat l'enunciació d'aquest valor, el treball amb els col·lectius LGTB no es tradueix en objectius i resultats concrets al llarg del PD, mentre que l'anterior sí incloïa un resultat específic per a aquests col·lectius (dins l'objectiu estratègic de capacitats).

El PD 2011-2014 presenta en un altre apartat les disposicions relatives a la **qualitat i l'eficàcia de l'ajuda**, al capítol «Millorar la qualitat i l'eficàcia de la cooperació al desenvolupament»

L'eficàcia de l'ajuda es desenvolupa molt més que a l'anterior PD, per tal de fixar la posició de la cooperació catalana respecte a la nova arquitectura de l'ajuda després de les oportunitats fomentades per la revisió del Programa d'Acció d'Accra de 2008. La «igualtat entre les dones i els homes» es planteja com un eix que s'ha d'abordar de forma sistemàtica i coherent pel que fa a l'eficàcia de l'ajuda.

Amb el principi d'**apropiació democràtica** es fa explícita referència a la necessitat d'incloure els moviments de dones i feministes en la definició i la implementació dels plans de desenvolupament. L'**alineació crítica** planteja considerar les prioritats fixades pels socis, per analitzar en quina mesura s'incorpora la pluralitat de les demandes de la societat civil, en especial dels «col·lectius tradicionalment exclosos, els pobles minoritzats i les organitzacions de dones i feministes».

En els altres principis inclosos en el PD 2011-2014 no hi ha referències a la inclusió dels moviments de dones i feministes o de temes relacionats a l'equitat de gènere, encara que hi ha implicacions possibles d'aquests principis cap a la promoció de l'equitat de gènere.¹⁶ El **principi d'harmonització** suposa la coordinació entre els actors de la cooperació per a les anàlisis de gènere i les accions conjuntes per impulsar, per exemple, la participació en iniciatives com ara la Xarxa GEDEA.¹⁷ Alhora, el **principi de gestió per resultats i de rendició de comptes mutus** implica la millora del sistema de recollida de dades sobre les diferències de gènere, de l'ús de pressupostos sensibles a gènere i d'avaluacions conjuntes amb perspectiva de gènere.

¹⁴ Dels 13 capítols que contenia el PD 2007-2010, en el nou PD se'n mantenen 11 (encara que canvia lleugerament el nom), en desapareixen 2 i n'apareixen 3. Malgrat que la majoria dels capítols coincideixen, els noms dels capítols de l'antic PD són més sintètics mentre que els noms dels capítols del nou PD tenen forma d'objectiu i són menys descriptius, donant potser una idea del contingut menys clara.

¹⁵ En relació a l'ús del terme *opció sexual*, cal tenir en compte que s'acostuma a parlar en termes d'*orientació sexual* per considerar que l'orientació del desig i l'atracció amorosa/sexual no és una qüestió que s'esculli.

¹⁶ Tal com s'ha subratllat per la Tècnica de gènere de l'ACCD/DGCDH en l'activitat organitzada per la Comissió de Gènere de la FCNGD el 18 de novembre de 2010: Diàlegs entre el moviment feminista d'Amèrica Llatina i del Carib i la cooperació.

¹⁷ La Red GEDEA és concebuda, en el marc de l'*Estratègia de Gènere de la Cooperació Espanyola*, com a instrument de millora de l'harmonització, coherència de polítiques i coordinació entre els actors de la cooperació per a la igualtat de gènere i el ple exercici dels drets de les dones i el seu apoderament.

Pel que fa a la resta d'apartats del PD 2011-2014, els capítols que en major mesura han introduït la preocupació per l'equitat de gènere són el relatiu a les prioritats geogràfiques i el de planificació, seguiment i avaluació. En el cas de les **prioritats geogràfiques**, en l'anterior PD es feia una única referència a «apoderament de les dones» en parlar de l'àrea mediterrània. En canvi, en el nou PD es fa referència a les desigualtats de gènere com un dels criteris per prioritzar els diferents països, i es destaca la presència de moviments en defensa dels drets de les dones com un element que s'ha d'analitzar en la planificació sobre algunes regions (en especial a la Regió Mediterrània i la Regió d'Àfrica Occidental).

En l'apartat de **planificació, seguiment i avaluació** s'introdueixen diverses referències a la perspectiva de gènere i la participació de les dones. D'una banda, el PD 2011-2014 planteja la necessitat d'una anàlisi de gènere en l'exercici de planificació geogràfica. A més a més, es destaca en gran manera la voluntat d'introduir la perspectiva de gènere en les «capacitats i la cultura de l'avaluació entre els actors de la cooperació a Catalunya». També el PD 2011-2014 assenyala la necessitat de promoure la participació dels «grups tradicionalment exclosos», entre ells les dones.

(...) en relació als col·lectius participants en les avaluacions, s'haurà de vetllar perquè les comunitats meta a què es dirigeixen les intervencions tinguin un paper protagonista com a actores i no com a meres beneficiàries sense veu ni accés als processos de presa de decisions (PD 2011-2014: apartat 11.3.3).

En aquest sentit, les **Directrius d'avaluació de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya** (Directrius d'Avaluació), aprovades l'octubre de 2010 (juntament amb les Directrius d'equitat) inclouen, entre els objectius generals de l'exercici d'avaluació, la promoció de l'equitat entre dones i homes mitjançant l'aplicació de la perspectiva de gènere.

L'estructura dels objectius estratègics del nou PD es manté també de forma molt similar a la de l'anterior, la qual cosa denota una voluntat de continuïtat que, com ja s'ha afirmat, s'expressa de forma explícita en el mateix text.

S'ha produït **alguna variació** en l'estructuració dels objectius vinculats a la línia estratègica d'educació per al desenvolupament, a la qual s'ha afegit un tercer objectiu als dos ja existents. Quant a la línia estratègica de desenvolupament, es mantenen els 7 objectius de l'anterior PD amb alguns petits canvis: els objectius relatius a l'aigua han passat de l'objectiu 1 (dret a la salut) a l'objectiu 6 (sostenibilitat ambiental), i en l'objectiu 3 els «drets laborals» han passat a anomenar-se «capacitats sindicals». De manera que l'actual composició dels objectius estratègics és:

A. Línia estratègica de desenvolupament	
A.1.	Objectiu estratègic del dret a la salut
A.2.	Objectiu estratègic del dret a l'educació
A.3.	Objectiu estratègic de capacitats productives, comercials, sindicals i ocupació
A.4.	Objectiu estratègic de drets humans, govern democràtic i enfortiment del teixit social
A.5.	Objectiu estratègic d'apoderament de les dones
A.6.	Objectiu estratègic de sostenibilitat ambiental i dret a l'aigua
A.7.	Objectiu estratègic de construcció de pau
B. Línia estratègica d'acció humanitària	
B.1.	Objectiu estratègic d'acció humanitària
C. Línia estratègica d'educació per al desenvolupament: promoure l'educació per al desenvolupament com un procés de transformació social	
C.1.	Impulsar un tracte més integral i coherent de l'EpD en el conjunt de l'acció de govern
C.2.	Millorar l'impacte i la qualitat de l'EpD en cadascun dels àmbits estratègics d'intervenció i promoure les sinergies que existeixin entre ells
A.5.	Millorar les capacitats i l'articulació dels actors de la cooperació catalana

Per a les tres línies estratègiques es manté també molt similar el **percentatge de recursos** d'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD) que es destinarà a cadascuna d'elles (assignant gairebé dues terceres parts a la línia estratègica de desenvolupament).

	PD 2007-2010	PD 2011-2014
Línia estratègica de desenvolupament (Sud) Percentatge real destinat	75%-78%	70%-73%
Línia estratègica d'acció humanitària (Sud)	7%-10%	7%-10%
Línia estratègica d'educació per al desenvolupament (Nord)	13%-17%	15%-17%

Dins els 7 objectius de la Línia Estratègica de Desenvolupament, tant en l'antic com en el nou PD es destaquen alguns per als quals es detalla un import de recursos assignats, entre els quals es troba l'objectiu estratègic d'apoderament de les dones (A5):

- ▶ Objectiu de drets humans (A4): mínim 15%
- ▶ Objectiu d'apoderament de les dones (A5): mínim 15%
- ▶ Drets i serveis socials bàsics (A1 i A2): 20%

Finalment, els **objectius transversals** són els mateixos que a l'anterior PD i, pel seu potencial transformador i de canvi, són abordats no només com a eixos transversals sinó també com a objectius sectorials. Cal destacar el major desenvolupament d'aquests objectius respecte a l'anterior PD ja que cadascun d'ells es desplega plantejant objectius i resultats específics per a la seva implementació.

a. L'objectiu transversal d'equitat entre dones i homes

El PD 2011-2014 afirma que l'**objectiu transversal d'equitat entre dones i homes** és el que **més s'ha desplegat en el període de planificació anterior**, sobretot per l'elaboració de les Directrius d'Equitat. De fet, és important subratllar la diferència significativa entre l'amplitud del tractament de l'objectiu d'equitat de l'anterior PD i el del nou, que conté plantejaments molt més desenvolupats.

En el nou PD es traça un **marc polític ampli**, fent al·lusió a instruments tant de la Unió Europea, com als instruments internacionals que ja s'han considerat en la primera part de l'informe: els ODM, la PdA de Beijing, el Programa d'Acció d'El Caire i la CEDAW.

En continuïtat amb el PD anterior, el PD 2011-2014 s'alinea explícitament amb la **dobla estratègia** proclamada a la PdA de Beijing i desenvolupada mitjançant l'enfocament de Gènere en Desenvolupament:

D'una banda treballar per contribuir a l'apoderament de les dones, objectiu que en aquest Pla es desenvolupa de manera específica en la línia de desenvolupament, i d'altra banda introduir de manera transversal la perspectiva de gènere d'acord amb l'enfocament de Gènere en Desenvolupament (PD 2011-2014: apartat 5.1).

Així mateix, l'acostament teòric, a diferència de l'anterior PD, destaca el **caràcter relacional de gènere** i en el fet que en parlar de transformació de les relacions de gènere s'està parlant de relacions de poder. S'explicita que «cal abordar-lo, en conseqüència, no com un assumpte de les dones sinó que pel seu caràcter relacional, els homes han d'estar involucrats en el compromís i l'acció a favor de l'equitat de gènere» (PD 2011-2014: apartat 5.1.2).

Es considera important que, més enllà dels plantejaments teòrics, es faci referència al risc que les estratègies i els canvis plantejats tant teòrica com políticament es dilueixin si no es dóna seguiment amb indicadors concrets i un sistema de rendició de comptes adequat. Es posa èmfasi en el perill d'«**evaporació de les polítiques de gènere**» en el pas de la teoria a la pràctica de la cooperació, amb conseqüències

encara més greus en tractar-se d'un període de crisi econòmica en què les diferències de gènere s'aprofundeixen cada vegada més.

Objectiu transversal d'equitat entre dones i homes (pd 2007-2010)	Objectiu transversal d'equitat entre dones i homes (pd 2011-2014)
Promoure l'equitat entre les dones i els homes mitjançant l'aplicació de la perspectiva de gènere.	Promoure l'equitat entre les dones i els homes mitjançant l'aplicació de la perspectiva de gènere a tots els àmbits de la política de cooperació per al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya.
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Millorar la incorporació de l'agenda d'equitat entre dones i homes en la interlocució amb els països socis i els actors de la cooperació catalana i en la planificació, seguiment i avaluació estratègica. 2. Traslladar el compromís polític amb l'equitat entre dones i homes en totes les fases del cicle dels projectes i programes de les línies estratègiques de desenvolupament, acció humanitària, i educació i capacitats incorporant de manera efectiva la perspectiva de gènere. 3. Contribuir a la institucionalització de l'equitat entre dones i homes en el conjunt dels actors de la cooperació catalana.

En cursiva es destaquen els canvis respecte el PD 2007-2010

Els **objectius específics i els resultats plantejats** en l'objectiu transversal d'equitat comprenen algunes qüestions essencials per a la transversalització de la perspectiva de gènere en les polítiques de desenvolupament.

En primer lloc, s'estableix la necessitat que sigui considerada en la definició i el seguiment de les estratègies polítiques, l'**agenda d'equitat entre dones i homes**, mitjançant la participació de les institucions d'igualtat i de les organitzacions de dones i feministes en l'elaboració de les Estratègies País i en tots els processos de planificació. Per això, es promou també l'ús del **diagnòstic de gènere** als països prioritaris de la cooperació catalana, per disposar d'un

coneixement imprescindible sobre la base del qual elaborar les estratègies de cooperació.

Un exemple d'incidència en la coordinació i definició de les polítiques de cooperació podria ser la coordinació entre l'ACCD/DGCDH i l'Institut Català de les Dones en el seguiment del Pla de Polítiques de Dones del Govern de la Generalitat de Catalunya (2008-2011) i en la creació d'un marc de col·laboració. Així mateix, la iniciativa dels Diàlegs Consonants pot representar una altra oportunitat per obrir espais d'incidència cap a la cooperació al desenvolupament per als moviments de dones i feministes d'Amèrica Llatina i del Carib. Cal assenyalar que, encara que sigui una iniciativa de la cooperació espanyola, la cooperació catalana participa en aquestes trobades.¹⁸

En un moment en què s'estan elaborant diverses estratègies que serveixen de marc polític per a l'acció de la cooperació catalana, és molt urgent i necessari incorporar la perspectiva de gènere en els documents estratègics.¹⁹ Això no passa només (encara que sigui important) per afegir dades sobre la situació de les dones en un determinat país o davant d'un determinat tema, sinó que passa també per treballar per a un canvi de paradigma dels diferents plantejaments, perquè el gènere pugui realment representar un eix d'anàlisi que amplia l'abast de les actuacions planificades.

En segon lloc, l'objectiu transversal d'equitat entre dones i homes preveu també la necessitat d'incorporar la **perspectiva de gènere en el nivell operatiu; és a dir, en totes les fases del cicle del projecte**. Per això, el PD 2011-2014 emfatitza la implementació del Marcador d'Igualtat del CAD, ja esmentat, i els Plans d'Acció de Gènere, vinculats a les activitats liderades per l'ACCD i que hauran d'establir indicadors de compliment, definició de responsabilitats i assignació de recursos específics. En aquest sentit resulta imprescindible la possibilitat de tenir un sistema de recollida i sistematització de les informacions.

En tercer lloc, l'objectiu transversal preveu la **incorporació de la perspectiva de gènere en el nivell del funcionament**

organitzacional dels actors de la cooperació catalana. El PD en aquest punt té dos vessants i subratlla, d'una banda, la importància de la **conscienciació i la formació**, tant a nivell tècnic com directiu, sobre els impactes de gènere de les accions de desenvolupament. D'altra banda, destaca l'impuls d'un **canvi organitzacional** en l'ACCD/DGCDH perquè es faci efectiva la perspectiva de gènere en el funcionament i en les relacions laborals en l'organització.

En definitiva, aquest objectiu transversal conté molts elements imprescindibles per a la transversalització de la perspectiva de gènere. En línia amb les Directrius d'Equitat pretén incidir en el nivell estratègic d'elaboració de les polítiques de cooperació, en el nivell operatiu d'aplicació en els programes i els projectes, i en el nivell institucional de canvi pro equitat. Tot això apostant per la participació de les organitzacions de dones i feministes en els processos de planificació, per un desenvolupament de l'anàlisi política i les capacitats tècniques per incorporar la perspectiva de gènere en el treball concret i per una implicació de les persones de les organitzacions en aquests processos de canvi.

No obstant això, tot allò plantejat pel PD 2011-2014 i ampliat per les Directrius d'Equitat, necessita una **important dotació de recursos humans i financers, així com d'expertesa**. En aquest sentit es destaca l'absència una vegada més en aquest PD, així com ja s'ha subratllat per a l'anterior (Indera, 2009), d'una **dotació econòmica específica** per posar en marxa la transversalització. Els objectius transversals, definits pel mateix PD com a essencials per a la transformació i el canvi, no tenen recursos específics per al seu desplegament, a diferència dels objectius sectorials de les línies estratègiques.

Queda un altre cop obert el problema de com un plantejament teòric complet i adequat pot traduir-se a la pràctica, tenint en compte els recursos financers previstos per a això. Tal com s'ha subratllat en la primera part d'aquest informe, la valoració dels recursos que es destinen a l'equitat de gènere és un indicador important del grau d'implicació en aquestes qüestions, representant un punt bàsic a l'hora de valorar la «distància entre la política i la seva execució».

b. L'objectiu estratègic d'apoderament de les dones

En línia amb l'anterior PD i amb l'estratègia de *mainstreaming* de gènere, el PD 2011-2014 preveu un **objectiu estratègic d'apoderament de les dones**, perquè es destinin recursos específics per als drets de les dones. En aquest PD l'objectiu d'apoderament es defineix explícitament com a «àmbit prioritari» i per això se li destina un percentatge de recursos del 15% (tal com ja estava previst en el PD 2007-2010).

L'objectiu estratègic d'apoderament de les dones representa un àmbit d'actuació prioritari per a la cooperació catalana per la seva capacitat transformadora i la seva importància per a un desenvolupament humà sostenible, i per això se li associa un percentatge de pressupost mínim del 15% de la línia estratègica de desenvolupament, en línia amb les recomanacions sobre l'atribució de recursos addicionals de la Plataforma d'Acció de Beijing (PD 2011-2014: apartat A).

Els plantejaments teoricopolítics que introdueixen aquest objectiu són molt més amplis que els del PD anterior, malgrat que els àmbits prioritaris que preveu es mantenen iguals.

En primer lloc es defineix el **marc internacional** en què se situa l'objectiu d'apoderament de les dones, citant els instruments internacionals fonamentals per als drets de les dones com la CEDAW, els seus Protocols Facultatius i la PdA de Beijing. A més a més, s'assenyala com l'Informe del Secretari de Nacions Unides sobre la revisió de Beijing+15 –ja esmentat en la primera part d'aquest informe– remarca la insuficiència de la posada en marxa de l'agenda de la PdA de Beijing i per això la necessitat de prioritzar en l'àmbit mundial el treball pels drets de les dones. Així mateix, el PD 2011-2014 s'alinea amb les posicions crítiques sobre la incidència real dels ODM en la consecució de la millora dels drets de les dones i l'equitat de gènere.

Cal assenyalar com un avanç important en els plantejaments de l'objectiu d'apoderament la referència a les aportacions que des de **la teoria feminista i les organitzacions de dones feministes** es fa al concepte d'apoderament de les dones. S'ha d'assenyalar que en el PD 2007-2010 es troba una

¹⁸ Els Diàlegs Consonants van sorgir com un espai de debat entre les xarxes feministes d'Amèrica Llatina i el Carib i els actors de la cooperació espanyola amb l'objectiu d'estimular accions de coordinació i promoció de millors resultats en les actuacions dirigides a l'apoderament de les dones i la igualtat de gènere. Fins a l'actualitat hi ha hagut tres trobades dels Diàlegs Consonants: al juny de 2008 a Montevideo (Uruguay), a l'abril de 2010 a Lima (Perú) i al setembre de 2010 a Antigua (Guatemala).

¹⁹ Entre les estratègies ja elaborades es troben: l'Estratègia País de Colòmbia, la de Nicaragua, l'estratègia de cooperació multilateral o la de codesenvolupament.

única referència al feminisme mentre que en el PD 2011-2014 es fa referència als moviments de dones i feministes en diverses ocasions. En algunes d'elles, la referència es limita a afegir les organitzacions feministes com un col·lectiu més dins un llistat, però en altres ocasions remet al seu específic valor afegit (per exemple en esmentar que «el Pla director valora la contribució que la teoria feminista i les organitzacions de dones i feministes han fet al concepte d'apoderament de les dones, del qual es fa ressò»).

Aquest tipus de referències constitueixen un pas endavant en la legitimació dels moviments feministes com a grups de referència, així com un reconeixement de la potencialitat del seu treball tant teòric com polític, que compta amb una agenda orientada a la consecució dels interessos estratègics de les dones.

No obstant això, hauria estat necessari que, més enllà d'esmentar els moviments feministes, el PD 2011-2014 hagués explicitat com es posiciona l'ACCD/DGCDH davant les reivindicacions feministes, i quins temes prioritaris n'assumeix. A més a més, és important que els moviments feministes no s'inclouin entre els col·lectius exclosos o els pobles minoritzats, sinó que es posicionin en un lloc estratègic, com un moviment que aporta reivindicacions polítiques i estratègiques per superar les desigualtats de gènere.

A més de l'al·lusió al feminisme, aquest PD defineix quin és el **concepte d'apoderament** que vol promoure la cooperació catalana, amb un enfocament de canvi estructural que no apareixia en l'anterior PD.

El concepte reconeix les dones com a subjectes actives i insubstituïbles del procés d'apoderament, aborda les relacions de poder entre els homes i les dones i les estructures que les reproduïxen per transformar-les de manera radical, i impulsa canvis sostenibles que tenen una dimensió personal i col·lectiva (PD 2011-2014: apartat A.5.5).

D'aquesta manera el PD 2011-2014 identifica elements que es consideren pilars per a la definició del concepte d'apoderament. Primer, que l'apoderament té a veure amb els processos d'adquisició de poder, a partir d'una situació

de desapoderament. Segon, que les dones són subjectes actius dels processos d'apoderament, ja que l'apoderament no s'atorga sinó que es construeix per les protagonistes del propi canvi. I tercer, que l'apoderament és un assumpte relacional, que comprèn les relacions de gènere i implica la seva reconfiguració i redistribució en termes de poder (Murguialday i Vázquez, 2005).

Aquest PD manté els àmbits d'actuació del PD 2007-2010, que reflecteixen quatre de les dotze esferes prioritàries fixades per la PdA de Beijing: els drets humans de les dones, la violència masclista, la participació política de les dones i l'autonomia econòmica. A diferència de l'anterior, el nou PD dedica molt més espai a l'explicació de la posició de la cooperació catalana per als quatre objectius específics prioritzats.

L'exercici **dels drets humans de les dones en condicions d'igualtat i no discriminació** continua sent un dels objectius específics ja que, malgrat les millores legislatives, les dones encara pateixen greus discriminacions tant en la legislació com en la pràctica del dret. S'afirma que la CEDAW i el seu Protocol tenen un rol fonamental en aquest sentit.

PD 2007-2010	PD 2011-2014
Objectiu específic 5.1. Promoure i defensar l'exercici dels drets humans per part de les dones en condicions d'igualtat i de no discriminació.	Objectiu específic 5.1. Promoure i defensar l'exercici dels drets humans de les dones en condicions d'igualtat i de no discriminació.
Resultat 5.1.1. Haver contribuït a garantir la igualtat i la no discriminació de les dones davant la llei i en la pràctica quotidiana.	Resultat 5.1.1. Haver contribuït a garantir la igualtat i la no discriminació de les dones davant la llei i en la pràctica quotidiana, especialment en allò que respecta a les lleis i disposicions relatives als codis civils, lleis de família, ciutadania i registre civil.
	Resultat 5.1.2. Haver contribuït al reconeixement del dret de les dones al propi cos, i dels drets sexuals i drets reproductius.
Resultat 5.1.2. Haver fomentat la millora del coneixement de les dones dels seus drets humans i dels mecanismes i instruments de provisió i exigibilitat dels mateixos.	Resultat 5.1.3. Haver fomentat la millora del coneixement i l'exercici efectiu per part de les dones dels seus drets humans i dels mecanismes i instruments de provisió i exigibilitat dels mateixos.

En cursiva es destaquen els canvis respecte el PD 2007-2010

Al final del primer resultat s'ha afegit una referència a àmbits legislatius concrets, «codi civil, llei de família i ciutadania». Es considera rellevant aquesta introducció ja que reflecteix problemàtiques de discriminacions legislatives molt esteses arreu del món.²⁰

Per exemple, és important la inclusió d'una referència a la «llei de família», ja que l'àmbit **de la llar i la família** és un dels principals nuclis de desigualtat, on les relacions de poder es normalitzen a través de rols de gènere que tendeixen a subordinar dones i nenes. El repartiment de recursos a la llar, com a primer espai de socialització, condiciona l'accés i el control de les dones als recursos disponibles al país, tant en l'àmbit familiar com en l'àmbit social.

En aquest objectiu específic s'introdueix una altra demanda bàsica per a l'èxit real dels drets humans de les dones: **els drets sexuals, els drets reproductius i el dret al propi cos**. Es destaca la importància de la presència d'aquestes reivindicacions històriques del moviment feminista, tan necessàries a tot el món i en especial manera als països en què encara aquest dret no està previst per la llei.²¹

A més a més, l'enfocament que s'adopta en l'enunciat és un enfocament de drets que, tal com s'ha destacat en la primera part de l'informe, és important utilitzar per considerar els drets sexuals i els drets reproductius com una qüestió de dret individual de les dones, i no com un element exclusivament funcional en relació amb la planificació familiar o a la salut de la família i la comunitat.

Respecte a això, cal fixar l'atenció en *com* aquests plantejaments es tradueixen a la pràctica de la cooperació i *quin tipus de projectes i programes* es financen dins aquest marc. De fet, en un tema tan controvertit i que troba tantes resistències, la cooperació pot donar suport a iniciatives, tant dels governs com de la societat civil, que van en la direcció oposada a la de garantir els drets humans de les dones.²²

El segon objectiu específic comprèn la **promoció de l'eradicació de la violència masclista, en totes les seves formes i en tots els àmbits**. És una altra reivindicació essencial dels moviments de dones i feministes ja que, tal com afirma el PD, la violència «es manté com un dels principals obstacles per a l'autonomia de les dones» i és la màxima expressió d'«unes relacions de poder desiguals entre dones i homes».

PD 2007-2010	PD 2011-2014
Objectiu específic 5.2. Contribuir a la prevenció i l'eradicació de la violència física, sexual, psicològica i social contra les dones.	Objectiu específic 5.2. Contribuir a la prevenció, detecció i l'eradicació de la violència masclista en totes les seves formes (física, sexual, psicològica i econòmica) i en tots els seus àmbits (parella, familiar, laboral i sociocomunitari).
Resultat 5.2.1. Haver impulsat mesures estratègiques integrades per a prevenir i eliminar la violència contra les dones i el femicidi com a manifestació extrema d'aquesta.	Resultat 5.2.1. Haver impulsat mesures estratègiques integrals per a prevenir, detectar i eliminar la violència contra les dones i el femicidi com a manifestació extrema d'aquesta.
Resultat 5.2.2 Haver contribuït a conèixer millor les causes i les conseqüències de la violència contra les dones i de l'efectivitat de les mesures preventives en relació amb aquesta.	Resultat 5.2.2 Haver contribuït a conèixer millor i visibilitzar les causes i les conseqüències de la violència masclista i de l'efectivitat de les mesures preventives adoptades en relació a aquesta.

L'explicació d'aquest objectiu es manté igual però amplia el seu abast ja que especifica, entre les violències que s'han d'incloure, també la violència econòmica. També precisa els àmbits en què es manifesta –en la parella, la família, el laboral i el sociocomunitari– vinculant-se d'aquesta manera a la Llei catalana del dret de les dones a eradicar la violència masclista, aprovada el mes d'abril de 2008. Els resultats que planteja l'objectiu específic són els mateixos que en l'anterior PD i preveuen tant el foment de mesures d'intervenció com la promoció d'estudis i investigacions sobre el tema.

²⁰ Vegeu, per exemple, l'article de Celestine Nyamu-Musembi (2008) sobre aquests tipus de reivindicacions a l'Àfrica Subsahariana.

²¹ Vegeu respecte d'això la Campanya per una Convenció Interamericana dels Drets Sexuals i els Drets Reproductius que actualment s'està duent a terme per moviments de dones i feministes a Amèrica Llatina i el Carib, com a instrument d'incidència cap als governs. www.convencion.org.uy

²² El cas del suport de la cooperació al desenvolupament dels Estats Units (USAID) a les esterilitzacions forçades a Perú és emblemàtic de com la cooperació al desenvolupament pot donar suport a pràctiques discriminatòries i violentes, sota el suposat suport a la salut reproductiva. Vegeu respecte d'això el documental de Mathilde Damoiseil *El ventre de les dones* i el document de Giulia Tamayo (2010) sobre la CEDAW i les seves eines.

Es manté també l'objectiu específic de **promoció de la participació paritària de les dones en les estructures de poder i en la presa de decisions**, com a prioritat ja establerta en l'anterior PD i com a reflex de les demandes de la PdA de Beijing.

PD 2007-2010	PD 2011-2014
Objectiu estratègic 5.3. Visibilitzar i promoure la representació i la participació paritària i estables de les dones en les estructures de poder i en la presa de decisions en tots els nivells i en tots els àmbits.	Objectiu estratègic 5.3. Visibilitzar i promoure la representació i la participació paritària i estables de les dones en les estructures de poder i en la presa de decisions en tots els nivells i en tots els àmbits.
Resultat 5.3.1. Haver enfortit les polítiques i les institucions dels propis països d'igualtat de gènere i les organitzacions i xarxes de dones i feministes.	Resultat 5.3.1. Haver contribuït a enfortir les polítiques i les institucions dels propis països <i>que treballen per a promoure l'equitat entre homes i dones.</i>
Resultat 5.3.2. Haver augmentat la capacitat de les dones per accedir i participar en la presa de decisions i en el lideratge, amb una especial atenció als àmbits local i comunitari.	Resultat 5.3.2. <i>Haver contribuït a potenciar la capacitat de les dones i de les organitzacions i xarxes de dones i feministes per accedir i participar en la presa de decisions i en el lideratge a escala local, nacional i internacional.</i>
Resultat 5.3.3. Haver impulsat la investigació quantitativa i la qualitativa sobre la participació de les dones en les estructures de poder i en la presa de decisions.	Resultat 5.3.3. Haver impulsat la investigació quantitativa i qualitativa sobre els obstacles a la plena participació de les dones en les estructures de poder i en la presa de decisions.

En cursiva es destaquen els canvis respecte el PD 2007-2010

Cal destacar que en el nou PD es posa l'èmfasi en el rol estratègic de la **participació de les organitzacions i les xarxes de dones i feministes** en la definició dels interessos estratègics i les polítiques. Tal com ja s'ha subratllat al llarg de l'informe, és de gran importància destacar aquesta finalitat també com a resposta a una arquitectura de l'ajuda que tendeix a excloure de les negociacions a la societat civil en general i els moviments feministes en particular.

També en aquest cas és difícil el pas de la proclamació del principi a la pràctica de la cooperació. En primer lloc, és necessari reflexionar sobre **el grau d'incidència** que tenen els espais en què els moviments de dones i feministes poden

accedir. Cal preguntar-se: quina rellevància té la participació de les dones en l'objectiu, per exemple, de governança democràtica? Aquest és un punt rellevant per no continuar considerant la participació d'aquests moviments exclusivament en relació a assumptes de dones sinó com un requisit indispensable per a la justícia social i la democràcia. En segon lloc, i com a qüestió clau per a tot l'objectiu d'apoderament, no es pot prescindir de la consideració dels diferents factors de discriminació i d'exclusió que viuen les dones, tals com l'edat, l'ètnia, la classe social, el lloc de procedència, l'orientació sexual, etc. Tal com s'ha subratllat en la primera part de l'informe, la **intersecció de les múltiples identitats** (el sexe, l'origen ètnic, la classe social, l'orientació sexual, etc.) crea posicions de marginalització o de privilegi entre les dones, de manera que l'anàlisi feminista de la interseccionalitat permet entendre quin impacte tenen les actuacions de cooperació en relació a la creació desigual d'oportunitats i d'accés als drets. En el cas de les reivindicacions de les dones pels drets polítics i el lideratge és necessari tenir en compte les formes específiques que adquireixen els diferents estereotips de gènere en dones amb diferents identitats.²³

Com a últim objectiu específic es manté la **promoció de l'autonomia de les dones i la participació plena en l'economia**.

PD 2007-2010	PD 2011-2014
Objectiu específic 5.4. Promoure l'autonomia econòmica de les dones i el seu accés equitatiu i participació plena en l'economia.	Objectiu específic 5.4. Promoure l'autonomia econòmica de les dones i el seu accés equitatiu i participació plena en l'economia.
Resultat 5.4.1. Haver contribuït a garantir i facilitar l'accés equitatiu de les dones als recursos econòmics, productius i comercials.	Resultat 5.4.1. Haver contribuït a garantir i facilitar l'accés, el control i l'ús per part de les dones dels recursos econòmics, productius i comercials.
Resultat 5.4.2. Haver contribuït a garantir i facilitar l'accés equitatiu de les dones a l'ocupació i a eliminar totes les formes de discriminació de les dones en el treball.	Resultat 5.4.2. Haver contribuït a eliminar totes les formes de discriminació de les dones <i>en el mercat laboral per a garantir i facilitar el seu accés equitatiu a l'ocupació.</i>
Resultat 5.4.3. Haver contribuït al reconeixement i la visibilització de la participació no remunerada de les dones en l'economia.	Resultat 5.4.3. Haver contribuït al reconeixement i a la visibilització de la participació no remunerada de les dones en l'economia i a facilitar la <i>coresponsabilitat entre les dones i els homes en el treball familiar, domèstic i de cura.</i>

En cursiva es destaquen els canvis respecte el PD 2007-2010

A diferència de l'anterior, l'actual PD afirma explícitament la voluntat de comprendre no sols les profundes discriminacions existents en el mercat laboral, sinó també els problemes que deriven de la càrrega laboral desproporcionada que assumeixen les dones en totes les activitats que s'insereixen en el treball no remunerat. Allò que en l'anterior PD s'anomena genèricament «participació no remunerada de les dones en l'economia» en el nou PD adquireix una definició més precisa, en anomenar-se **«treball familiar, domèstic i de cura»**.

Respecte a això, una aposta important és reafirmar la **vinculació entre les oportunitats de participació política de les dones i la seva càrrega laboral desproporcionada respecte als homes**, element que condiciona fortament la disponibilitat de temps, d'energia i de dedicació a la participació en l'àmbit polític.

Una novetat respecte a l'anterior PD és la introducció d'una referència a la **«coresponsabilitat entre les dones i els homes en el treball familiar, domèstic i de cura»**:

considerant que l'èxit de l'equitat no és una qüestió exclusivament de dones, es vetllarà per a l'establiment de mecanismes per involucrar i motivar els homes i els adolescents en la definició i l'execució de les estratègies i les actuacions a favor de l'equitat i de l'apoderament de les dones (PD 2011-2014: apartat A.5.5).

La qüestió de l'economia de la cura és un dels eixos de la campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia*, que cerca, entre d'altres millores, garantir el reconeixement del treball domèstic i de cura no remunerat i la seva aportació al benestar de les famílies, així com impulsar polítiques públiques que afavoreixin la responsabilitat compartida equitativament entre dones i homes en l'àmbit familiar. Posar l'èmfasi en aquesta qüestió és fonamental perquè, si bé en l'esfera productiva s'han fet importants avanços en els últims anys, la coresponsabilitat en l'esfera privada és una de les grans assignatures pendents per a la igualtat de gènere efectiva, més enllà de la igualtat legal i formal.

Així, es considera un avanç la incorporació de la coresponsabilitat entre dones i homes en la redistribució de les tasques de treball domèstic i familiar, perquè no se les continuï considerant com a responsabilitat exclusiva de les dones. Així mateix, no es pot oblidar **el rol de l'Estat i la seva coresponsabilitat en la garantia de serveis públics de cura a la infància i a la gent gran**. D'aquesta manera, en considerar les carències de cura, l'atenció no s'hauria de centrar exclusivament en l'àmbit privat.²⁴

²³ Vegeu, per exemple, l'article de Cristina Oehmichen (2010) sobre la lluita política duta a terme per un grup de dones *mazahuas* de la comunitat de San Antonio Pueblo Nuevo a l'Estat de Mèxic.

²⁴ Aquesta crítica a la idea de coresponsabilitat limitada als homes es destaca en l'informe de la campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia* de juliol de 2010 (Ferguson, 2010). En ell s'esmenten també les conseqüències que s'observen quan el concepte de coresponsabilitat es tradueix en projectes concrets de desenvolupament: de manera especial cita els perills de demonitzar i estereotipar els homes en situació de pobresa per la seva falta de compromís familiar. Respecte d'això, vegeu l'article de Kate Bedford (2007) citat per l'informe de la campanya.

c. L'equitat de gènere en altres objectius estratègics

S'ha considerat important acompanyar l'anàlisi de l'objectiu transversal d'equitat i l'objectiu estratègic d'apoderament de les dones amb un examen, des d'una perspectiva de gènere, d'alguns elements rellevants de la resta d'objectius estratègics. Així doncs, s'han identificat alguns punts que cal destacar, considerant que l'equitat de gènere hauria de ser un eix que estructurés la totalitat del sistema d'objectius i resultats plantejats per la cooperació catalana al desenvolupament.

Un primer aspecte que des de la perspectiva de gènere es pot posar en relleu és l'apel·lació a l'equitat i els drets que s'aprecia en el desenvolupament dels objectius estratègics. Per exemple, l'objectiu de dret a la salut ha passat d'enunciar-se en termes de cobertura i qualitat, com feia l'anterior PD, a enunciar-se en termes d'accés equitatiu. A més a més, aquest objectiu fa referència a la salut de les dones no sols en termes de salut maternoinfantil sinó també comprèn altres qüestions estratègiques per a les dones com ara la salut sexual, la salut reproductiva i les «pràctiques tradicionals i convencionals perjudicials per a la salut i la sexualitat de les dones i les menors».

Una altra mostra de l'enfocament de drets és el fet que, per a l'objectiu estratègic de construcció de pau, en l'anterior PD no apareix cap referència al concepte de drets, mentre que en el nou PD s'hi refereix diverses vegades (per exemple, «donant suport a processos inclusivament de diàleg i negociació i de pau, veïllant per la protecció i defensa dels drets humans i del dret humanitari i internacional»).

Introduir un discurs basat en l'enfocament de drets és un pas important per dotar de més poder polític les demandes contra la discriminació de les dones. L'enfocament de drets, en detriment de l'enfocament de necessitats (en què s'apel·la a termes més ambigus com *qualitat* o *condicions*), permet fer exigibles les reivindicacions en vincular-les amb els compromisos institucionals i amb els instruments internacionals per a la defensa de la igualtat de gènere i els drets de les dones. Aquest enfocament és consistent amb el plantejament que s'observa en la presentació dels objectius transversals, en què es parla de les persones i els pobles com a *titulars de drets* i vinculats amb la responsabilitat de les institucions públiques com a *titulars de deures*.

Mentre l'enfocament de necessitats identifica quins recursos necessiten grups determinats, l'enfocament de drets reclama

que es proporcionin els mitjans i es generin les capacitats per a l'obtenció d'aquests recursos, apel·la a estàndards internacionals de drets humans, s'interessa tant pels resultats com pel procés (per exemple, els grups amb què es treballa han participat en l'elaboració dels objectius?), a més de vincular els drets amb obligacions, responsabilitats i rendiment de comptes. Així, l'enfocament de drets polititza les necessitats (Rao i Kelleher, 2005).

En alguns dels objectius estratègics podem trobar mostres d'aquest enfocament. Un d'ells és l'objectiu de drets humans, en què els drets es vinculen a l'apoderament i a l'exigibilitat. Un altre exemple el constitueix l'objectiu d'acció humanitària, en què es vincula la titularitat de drets amb la promoció d'accions de denúncia.

També és important destacar que **al llarg del PD s'intenta evitar transmetre una imatge de les dones com a víctimes**, ja que en general es parla de les poblacions amb què es col·labora denotant capacitat d'iniciativa, d'opinió i d'acció política. Aquest aspecte és d'especial rellevància, per exemple, en la línia estratègica d'Acció Humanitària en què s'afirma la necessitat de considerar les persones afectades per algun tipus de desastre natural com a subjectes i no tant com a víctimes. A més a més, en aquesta mateixa línia estratègica d'Acció Humanitària, es troba **la referència a l'apoderament de les dones**: «Haver contribuït a garantir els drets específics dels grups especialment exclosos en contextos de desastres, recalcant la importància dels drets de les dones, a través del seu apoderament i de l'increment de les seves capacitats» (PD 2011-2014: apartat B, Resultat 1.3.3).

Cal considerar la importància vital de la **reconstrucció de capacitats socials en els moments de desastre**. Des d'una perspectiva de gènere, s'evidencia la urgència de posar les persones en el centre de les actuacions d'acció humanitària i generar processos per a la recuperació de les capacitats socials i del teixit ciutadà en contextos de desastre, i no centrar-se exclusivament en la reconstrucció d'infraestructures.

Un altre dels aspectes rellevants és la **major atenció prestada a la situació específica de les dones**, tant en els objectius com en els resultats esperats del nou PD. A més a més, quant als temes abordats en els objectius estratègics, es constata la **inclusió de diverses de les qüestions conside-**

rades interessos estratègics de les dones perquè aborden aspectes de fons de les desigualtats de gènere i van més enllà d'aspectes purament tècnics o més enllà de la cobertura de les necessitats bàsiques. Els interessos estratègics de les dones inclouen les qüestions relatives a l'autonomia econòmica, la violència de gènere, la valoració del treball domèstic i de cura, la participació i el lideratge polític, els drets sexuals i els drets reproductius, l'accés i la permanència a l'educació, etc.²⁵

A pesar d'aquest augment en l'atenció prestada a la situació de les dones i en la consecució dels seus interessos estratègics, moltes de les referències a la situació de les dones **no es veuen acompanyades d'un qüestionament de les relacions de poder i de les desigualtats entre dones i homes**, sinó que es limiten a l'afegit *especialment de les dones* o *amb especial atenció a les dones* després de l'enunciat de l'objectiu o resultat («haver contribuït a promoure l'alfabetització de les persones adultes, especialment de les dones», «accedir d'una manera equitativa als recursos naturals i els serveis ambientals, amb especial atenció a les dones», etc.).

En aquesta línia, sovint les relacions entre dones i homes no es plantegen en termes de *qüestionament* o *transformació* sinó que es fa en termes d'una més ambigua necessitat de tenir-les en compte, **sense prioritzar les causes, conseqüències o interessos** relacionats amb aquestes desigualtats de gènere.

Malgrat això, aquest tractament no és homogeni al llarg del text i cal destacar com de vegades sí que es refereix a les relacions de poder. Per exemple, en les premisses de l'objectiu estratègic d'acció humanitària, quan parla dels desastres naturals s'especifica que «afecten de forma diferent a homes i dones a causa de la distribució desigual de rols, recursos i beneficis, així com per les relacions de poder existents en la societat». Així mateix, per exemple, en l'objectiu estratègic de dret a l'educació els resultats esperats no es dirigeixen tant a la igualtat numèrica en la presència de nens i nenes a l'escola sinó a l'«equitat en l'accés»; és a dir, atenent als condicionants, obstacles, discriminacions i violències que afecten específicament les nenes.

Una altra conseqüència de la visió no relacional és la **consideració dels aspectes vinculats a gènere com a «assumpptes de dones» i no com a qüestions la resolució de les quals ha de passar també per una responsabilització i un canvi d'actitud dels homes**. Així, per exemple, en el cas de l'abordatge de la lluita contra el VIH/SIDA es podria promoure una visió d'aquesta malaltia vinculada a les desigualtats en les esferes més privades, i vinculada al fet que la decisió d'usar o no preservatiu és una negociació condicionada per les relacions de poder en una relació i, per tant, vinculada necessàriament també al treball amb els homes.

La conseqüència d'associar gènere únicament a les dones no és només oblidar el treball amb els homes, sinó **oblidar la realitat específica d'altres col·lectius molt afectats per les relacions de gènere: lesbianes, gais, intersexuals, transsexuals, bisexuals, etc.** com ja s'ha comentat en la primera part de l'anàlisi.

A més a més, un dels aspectes que des de la perspectiva de gènere es pot considerar comú per als diversos objectius estratègics és l'escassa **atenció a la diversitat de les dones, en concret a través de l'absència de consideració de la intersecció de factors de desigualtat**.

Com ja s'ha comentat, en el conjunt dels objectius estratègics no es té prou en compte que per poder analitzar la realitat de les persones i col·lectius amb els quals es col·labora s'ha de considerar **com conflueixen les diferents categories d'anàlisi**, que no actuen de forma independent sinó que s'interrelacionen i tenen un efecte combinat d'atenuació o agreujament de les situacions de discriminació. Malgrat l'observació d'aquesta carència al llarg dels objectius, en alguna ocasió sí s'inclou una atenció específica a la realitat de les persones condicionada per circumstàncies com el fet de ser indígenes i dones. Tal és el cas de l'objectiu de drets humans i governança democràtica ("Resultat 4.6.2. Haver enfortit a les organitzacions, moviments i autoritats indígenes, amb una especial atenció a les dones").

²⁵ Algunes d'aquestes qüestions queden recollides en l'objectiu de dret a la salut (Millorar la salut sexual i la salut reproductiva), en el d'educació (Accés equitatiu a una educació de qualitat amb una atenció especial a l'escolarització de les nenes i les adolescents), en el de capacitats productives, comercials i sindicals (Millorar l'accés i el control dels recursos productius, especialment de les dones), en el de construcció de pau (Reducir la violència contra les dones en situacions de conflicte armat fent especial èmfasi en la violència sexual), etc.

3.3. Avanços i desafiaments

El PD 2011-2014 representa un avanç respecte a l'anterior pel que fa als plantejaments teòrics i polítics de l'equitat de gènere i l'apoderament de les dones. L'objectiu **transversal d'equitat** comprèn tant la necessitat d'incorporar la perspectiva de gènere en el nivell de la planificació estratègica, com en el nivell operatiu del cicle del projecte, així com en la mateixa cultura organitzacional de l'ACCD/DGCDAH.

El **marc internacional dels drets de les dones** és complet i profund, a més de **reconèixer les aportacions del feminisme** en el desenvolupament dels instruments d'anàlisi de gènere i en les diferents reivindicacions. Un aspecte que es generalitza en els objectius estratègics, i en tot el nou PD en el seu conjunt, és la referència a les organitzacions feministes. Si en l'anterior PD es parlava d'«organitzacions de dones», en el nou es parla d'«organitzacions de dones i feministes». La inclusió és important ja que les organitzacions feministes es caracteritzen per la seva lluita per l'equitat de gènere, mentre que les organitzacions de dones no tenen perquè treballar necessàriament amb aquesta reivindicació. Malgrat això, s'hauria d'explicitar en el PD 2011-2014 quines de les demandes dels moviments feministes s'assumeixen per aconseguir la superació de les desigualtats de gènere.

L'objectiu estratègic d'apoderament es desenvolupa molt més respecte a l'anterior PD ja que, encara que es mantinguin els mateixos objectius específics, s'amplien els plantejaments que representen les seves bases. S'introdueixen nous temes –com ara els **drets sexuals i drets reproductius o la coresponsabilitat dels homes en l'atenció familiar**– i s'aprofundeixen els que ja estaven presents –com l'ampliació de l'abast de les accions de **lluita contra la violència masclista**.

No obstant això, el paradigma de canvi de les relacions de gènere que es planteja en els objectius d'equitat i d'apoderament de les dones, no sembla haver estat transversalitzat al llarg del PD. Per exemple, els instruments internacionals de drets de les dones que estan a la base del plantejament polític de l'objectiu d'equitat –la CEDAW o la PdA de Beijing– no estan citats com a part del marc d'actuació general de la cooperació catalana al desenvolupament.

Encara que és cert que respecte al PD 2007-2010 en gairebé tots els capítols es menciona «les dones», l'«equitat entre dones i homes» o els «col·lectius minoritzats com les dones», **l'anàlisi no denota un canvi de paradigma dels plantejaments**: l'equitat de gènere no és un dels eixos d'actuació que estructura la totalitat del PD. Cal destacar que l'atenció als temes relatius a l'equitat no haurien de limitar-se a la presència numèrica de les dones en espais de decisió, de treball remunerat, d'educació, etc. sinó abordar també els condicionants i obstacles de la menor participació de les dones en aquests espais, així com les causes de la menor escolarització, de la desigual prevalença de malalties, etc.

També és cert que hi ha diferències en els diferents apartats del PD 2011-2014, ja que alguns han incorporat més que altres una perspectiva de gènere i es mencionen temes que tenen a veure amb els interessos estratègics de gènere. Tal és el cas, per exemple, de la manera de plantejar, des de l'apoderament de les persones, la línia estratègica d'acció humanitària. Identificar i actuar amb una atenció especial a les relacions de gènere i de poder en aquests contextos és essencial, ja que sovint les dones, els infants i la gent gran són les que, en els moments de crisi humanitària, es troben més vulnerades en els seus drets humans.

Una aposta important per al futur, que està absent en aquest PD, és el desenvolupament de l'**enfocament d'interseccionalitat**, perquè es canviï la tendència a considerar les dones com un col·lectiu homogeni i es comenci a aprofundir en l'anàlisi de les relacions de gènere mitjançant la consideració de com el sexe es configura amb altres factors d'exclusió i discriminació.

Una preocupació important continua sent com els plantejaments del PD 2011-2014 es tradueixen a la pràctica. El cas de l'objectiu transversal d'equitat entre dones i homes és emblemàtic. Malgrat estar ben fonamentat políticament i tenir un marc d'actuació complet, haver ampliat els seus plantejaments i haver inserit nous elements, **segueix sense tenir un pressupost específic destinat al seu desenvolupament**. Tal com es destacava, la transversalització de la perspectiva de gènere no és factible sense tenir recursos financers i humans reservats per a ella. Encara que es consideri un pas

endavant l'adopció de les Directrius d'Equitat com a marc estratègic i operatiu de l'objectiu transversal d'equitat, el desafiament continua sent la capacitat d'implementació en els projectes i programes concrets i en els canvis organitzacionals dels actors de la cooperació.

Per tal que les posicions polítiques de la planificació es tradueixin en compromisos concrets, **la formació en gènere per a tot el personal de l'ACCD**, per exemple, hauria d'estar al centre de les activitats plantejades. També ho haurien d'estar la **provisió de personal adequat** per donar suport al procés de transversalització de gènere, o l'establiment de recursos financers consistents per a la implementació de **diagnòstics de gènere** en les diferents estratègies a tot el país; tot això, articulats per una Àrea de Gènere, tal com preveuen les Directrius d'Equitat.

Així mateix, una altra manera de comprometre's concretament podria ser mitjançant la fixació d'un **alt percentatge de puntuació en el procés de selecció** dels projectes i programes presentats a subvenció de l'ACCD per prioritzar els que tenen un component rellevant d'equitat i d'apoderament de les dones.

A més a més, tal com s'ha plantejat en l'objectiu transversal d'equitat entre dones i homes, s'han de reforçar els instruments d'incorporació de la perspectiva de gènere en el **nivell operatiu del cicle del projecte**: seguir amb el **Marcador d'Igualtat del CAD**, implementar els **Plans d'Acció de Gènere** i elaborar un **sistema d'indicadors sensibles a gènere**. Respecte a aquest últim punt, les Directrius d'Avaluació plantegen la necessitat d'«incorporar l'enfocament de gènere en tot el cicle de l'avaluació» (Directrius d'Avaluació, 2010:18), especialment mitjançant l'elaboració de termes de referència de les avaluacions en què es tingui en compte la necessitat d'incorporar la perspectiva de gènere i el fet que la composició de l'equip avaluador ha d'incloure una expertesa concreta en l'anàlisi de gènere.

En definitiva, conscients de l'avanç en l'incorporació de la perspectiva de gènere en el PD 2011-2014, el desafiament continua sent la posada en pràctica dels plantejaments polítics, per evitar allò que el mateix PD destaca: l'«evaporació de les polítiques de gènere».

4. Conclusions

El PD 2011-2014 es va aprovar en un moment especialment complicat, tant des del punt de vista econòmic com polític. La crisi economicofinancera posa constantment en perill els recursos destinats a la cooperació al desenvolupament i, si no es consolida i s'aprofundeix el compromís polític amb l'equitat de gènere en la cooperació, la dedicació de recursos en aquest àmbit pot veure's compromesa. A més a més, les recents eleccions a Catalunya i el consegüent canvi de govern són un element més d'incertesa en relació a com s'implementaran les disposicions del PD, en especial les relatives als drets de les dones, més enllà de les declaracions pre electorals.²⁶ És una prova de possibles dificultats futures el fet que el partit actualment en el govern, Convergència i Unió (CiU), va rebutjar l'aprovació del PD al Parlament l'estiu passat, amb l'argument que aquest Pla s'hauria hagut d'elaborar després dels resultats electorals, perquè estigués en línia amb la visió política del nou govern.²⁷

Tenint en compte aquestes possibles dificultats en l'implementació, l'informe centra l'atenció en els reptes i avanços d'aquest document de planificació quadriennal, el PD 2011-2014, relacionant constantment el nivell internacional amb el nivell català. El panorama que resulta, sobre l'estat de la qüestió de l'equitat de gènere i la cooperació al desenvolupament, és un panorama contradictori en què conviuen elements de molta debilitat al costat d'elements d'avanç.

En l'àmbit internacional, el 2010 i el 2011 estan sent anys claus per a la revisió d'alguns dels instruments internacionals més importants respecte a la cooperació al desenvolupament. Quinze anys després de l'aprovació el 1995 de la PdA de Beijing, la revisió de 2010 ha mostrat com el compromís polític dels Estats cap a la seva implementació sembla cada vegada més feble, sobretot en relació a la transversalització de l'equitat de gènere en totes les polítiques, repte que troba grans dificultats en la seva posada en pràctica. No obstant això, la revisió de la PdA també va ratificar la creació d'ONU Dones que, malgrat els dubtes sobre el seu funcionament futur, contribueix a visibilitzar la importància de l'equitat de gènere en l'estructura de Nacions Unides. Així mateix, malgrat les dificultats creixents de les organitzacions de dones i feministes a l'hora de participar en la revisió de Beijing+15, les xarxes i els moviments globals per als drets de les dones incrementen la seva amplitud a mesura que passen els anys.

El 2011 es compleixen trenta anys de l'entrada en vigor de la CEDAW (1981-2011), que representa l'instrument internacional jurídicament vinculant més important sobre les diferents formes de discriminació contra les dones. Tot i la profunditat de les seves disposicions i l'amplitud de les ratificacions, són moltes les reserves a la seva plena aplicació formulades pels Estats i és feble la voluntat d'incorporar-ne els preceptes en els sistemes de lleis de cada país. No obstant això, l'instrument ha anat desenvolupant-se amb els anys, mitjançant l'aprovació en el 2000 del Protocol Facultatiu de la CEDAW que incrementa les funcions del seu Comitè, o la formulació periòdica de Recomanacions Generals que completen i orienten les seves disposicions. A més, la societat civil utilitza l'instrument per a visibilitzar algunes violacions dels drets

humans de les dones que els Estats no reconeixen en els seus informes periòdics i per facilitar informació alternativa a la dels governs.

El 2010 va ser l'any d'una altra revisió important en l'àmbit de la cooperació internacional: els deu anys de l'aprovació dels ODM, que representen en l'actualitat el marc de la majoria de les accions de cooperació. Segueixen intactes les crítiques a aquest instrument que, des de la seva elaboració, assenyalaven l'absència d'una visió de les desigualtats de gènere com un eix que estructurari el conjunt dels objectius de desenvolupament. Amb ocasió de la revisió de 2010 això es confirma: les dades facilitades sobre el compliment dels ODM en el món segueixen sense desglossar-se per sexe, amb algunes excepcions en l'àmbit de l'educació i del VIH/SIDA. De manera que, malgrat que els ODM representen un marc polític posterior a la CEDAW i a la PdA, els plantejaments d'aquests dos instruments no han representat, ni de bon tros, una de les bases sobre la qual construir els ODM.

Així mateix, la Declaració de París ha estat criticada des de la seva aprovació, i el 2011, any de la revisió del seu estat d'implementació, representa un altre moment important de valoració d'aquest instrument. De fet, la revisió efectuada a Accra el 2008 va ser l'ocasió perquè els moviments de dones i feministes consolidessin la seva posició comuna sobre la Declaració, plantejant, entre d'altres coses, la necessitat imprescindible de considerar l'eficàcia de l'ajuda vinculada als drets humans i l'equitat de gènere, i la urgència de crear espais reals de participació i incidència en les polítiques de desenvolupament per als moviments de dones i feministes.

Són els drets de les dones els que queden sovint fora de les prioritats de desenvolupament dels Estats, tal com assenyalen els informes que AWID elabora periòdicament sobre el finançament per a les actuacions dedicades als drets de les dones. En concret, són les petites organitzacions de base les que tenen més dificultats per accedir als recursos i, per això, la creació i consolidació dels fons de dones és un instrument valuós per al suport a organitzacions que sovint queden fora de la distribució del finançament.

En l'àmbit de la cooperació catalana, l'informe reconeix que hi ha hagut avanços en els plantejaments de l'equitat de gènere des del primer pla director fins aquest últim, que cobreix el període 2011-2014. Des de l'aprovació del PD 2007-2010, s'han fet alguns passos endavant, entre els quals cal destacar l'elaboració de Directrius d'Equitat per a la incorporació de l'equitat entre dones i homes en el conjunt de les actuacions de la cooperació catalana al desenvolupament.

Així doncs, es dona especial importància als avanços relatius als plantejaments polítics continguts en el PD 2011-2014. El marc internacional dels drets humans de les dones és incorporat de manera molt més completa; l'estratègia del *mainstreaming* de gènere es defineix àmpliament, així com l'apoderament de les dones, posant l'èmfasi en el caràcter estructural i relacional de les desigualtats de gènere. Així mateix, es reconeix nombroses vegades l'aportació i el rol del feminisme en els avanços del desenvolupament.

No obstant això, aquests plantejaments tan àmpliament millorats no es corresponen amb una estratègia d'implementació clara. Per exemple, no queda clar en el PD com s'aplicaran les Directrius d'Equitat, amb quins recursos (humans i financers) i en quins temps, la qual cosa és molt important en un moment de canvi polític en què les prioritats poden modificar-se radicalment. Així mateix, l'objectiu transversal d'Equitat entre Dones i Homes segueix sense tenir una dotació econòmica específica, posant així en risc la possibilitat real d'aplicació d'una transversalització de gènere, malgrat la manera àmplia en què el PD defineix els seus plantejaments.

A més, l'objectiu estratègic d'apoderament de les dones presenta una ampliació important respecte a l'anterior PD. D'una banda, es defineixen molt més els conceptes i les prioritats plantejades i, de l'altra, s'afegeixen alguns elements importants en els objectius específics establerts, com ara, la introducció dels drets sexuals i els drets reproductius, la participació dels moviments de dones i feministes en els espais d'incidència i la coresponsabilitat entre dones i homes en el treball familiar, domèstic i de cura.

²⁶ El programa de CiU relatiu a la cooperació al desenvolupament afirma que «fomentem la transversalitat de la perspectiva de gènere en totes les fases dels projectes de cooperació, com a generador real de canvis i desenvolupament, i treballarem programes per potenciar la promoció de la democràcia, la llibertat i la defensa dels drets humans.» (paràgraf 684 del Programa de Partit).

²⁷ Tal com s'afirma al lloc web de CiU http://www.convergencia.cat/fitxa_noticies.php?news_ID=23663

4. Conclusions

Tot i així, i malgrat els avanços, l'equitat de gènere no es configura com un eix vertebrador del conjunt de les disposicions del PD 2011-2014. Per exemple, el marc internacional general del Pla no cita cap instrument relatiu als drets humans de les dones, que es troben, en canvi, en les parts específicament dedicades a l'equitat i l'apoderament.

La transversalització de l'enfocament de gènere segueix sense plantejar-se com un vertader canvi de paradigma que impliqui la transformació de les relacions de gènere en termes de relacions de poder. Mentre que, tant en l'objectiu transversal d'equitat com en l'objectiu d'apoderament de les dones, es defineix un posicionament clar en termes de canvi de les relacions de gènere, en la resta d'objectius estratègics la referència a les dones es limita a la seva inclusió com un més dels grups vulnerables que cal «tenir en compte especialment».

Així, doncs, tant en l'àmbit internacional com en el de Catalunya es donen dinàmiques similars en relació a la incorporació de la perspectiva de gènere: existeixen marcs d'actuació complets i profunds, però el pas de la teoria a la pràctica continua sent un obstacle que impedeix avanços concrets en la superació de les desigualtats de gènere. Per això, la campanya ***Mou-te per la Igualtat. És de justícia*** vol, amb aquest informe, contribuir a visibilitzar tant les oportunitats com els riscos d'«evaporació de gènere» que presenta l'actual panorama de la cooperació al desenvolupament catalana. Els components necessaris per a un desenvolupament transformador de les relacions de gènere coincideixen tant en el nivell global com en el nivell local: l'existència de plantejaments clars i de voluntat política ferma que es tradueixin en recursos humans i financers destinats al treball pro equitat de gènere i a la superació de les desigualtats.

Bibliografía

ALEMANY CECILIA; CRAVIOTTO NEREA; HOPENHAYM FERNANDA (2008), *Implementando la Declaración de París: Implicaciones para la promoción de los Derechos de las Mujeres y la Equidad de Género*, Council for International Cooperation (CCIC), AWID i WIDE.

ASSOCIATION FOR WOMEN'S RIGHTS IN DEVELOPMENT, AWID (2004), *Interseccionalidad: una herramienta para la justicia de género y la justicia económica*, a Derechos de las mujeres y cambio económico Nº. 9.

ASSOCIATION FOR WOMEN'S RIGHTS IN DEVELOPMENT, AWID (2008), *FinanciaLas Informe 2008: Vigilando el Dinero para los Movimientos y Organizaciones de Derechos de las Mujeres*, Toronto; Ciudad de México.

ASSOCIATION FOR WOMEN'S RIGHTS IN DEVELOPMENT, AWID (2010), *FinanciaLas Informe 2009: Contexto y Tendencias que Influyen en el Panorama del Financiamiento para la Igualdad de Género, las Organizaciones y los Movimientos de Mujeres*, Toronto; Ciudad de México.

BEDFORD, KATE (2007), *The Imperative of Male Inclusion: How Institutional Context Influences the Policy Preferences of World Bank Gender Staff*, International Feminist Journal of Politics, 9 (3). pp. 289-311.

COMISIÓN DE LA CONDICIÓN JURÍDICA Y SOCIAL DE LA MUJER, (2010) *Informe sobre el 54º período de sesiones*, Nueva York, Consejo Económico y Social, Documentos Oficiales, Naciones Unidas.

COMISSIÓ DE GÈNERE DE LA FEDERACIÓ CATALANA D'ONGD (2010), *Comentaris generals a les Directrius d'equitat entre les dones i els homes de la política pública de cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya*.

COMITÉ DE LA CEDAW (1998), *Observaciones finales del Comité sobre los informes periódicos tercero y cuarto combinados del Perú*, Nueva York, 19ª sesión.

COMITÉ DE LA CEDAW (2010), *General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, Ginebra, 47ª sessió.

CRAVIOTTO NEREA, (2008), *Hacia una ayuda coherente con la igualdad de género: Análisis de los resultados de Accra*. Madrid, Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior (Fride).

CRUZ, CARMEN DE LA (2007), *La agenda de los derechos de las mujeres y la financiación para el desarrollo*, Madrid, Anuario P2015 – 2007, Gloobalhooy nº12 – 13.

DEPARTAMENTO DE ASUNTOS ECONÓMICOS Y SOCIALES DE LAS NACIONES UNIDAS, DESA (2010), *Objetivos de Desarrollo del Milenio: Igualdad entre los géneros y empoderamiento de la mujer. Tabla de avances 2010*, Nueva York, Naciones Unidas.

Development Alternatives with Women for a New Era, DAWN (2010), *In need of rescuing from the depths of a silo. MDG 5: Maternal Mortality*, a <http://www.dawnnet.org/advocacy-un-ny.php?id=108>

FERGUSON, LUCY (2010), *Contexto de la Política Actual de la Igualdad de Género y Desarrollo: ¿Qué lugar ocupará la cooperación española y la sociedad civil?*, Informe Muévete por la Igualdad. Es de justicia. Madrid, Ayuda en Acción, Entreculturas, InteRed.

GENDER EQUALITY ARCHITECTURE REFORM, GEAR (2010), *GEAR Campaign Response to the Report of the Secretary-General – Comprehensive proposal for the composite gender equality entity*.

IMPACTO DE GÉNERO YA (2009), *Resumen informativo de la Plataforma Impacto de Género Ya con relación al sexto informe periódico que presenta España ante el Comité sobre la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer de la ONU*, Nueva York, 44ª sesión.

INDERA (2009), *Análisis de género en la ayuda oficial al desarrollo de la Cooperación Catalana*. Barcelona, Ayuda en Acción, Interred y Entreculturas en el marco de la campaña Muévete por la Igualdad. Es de justicia.

MURGUIALDAY, CLARA; VÁZQUEZ, NORMA (2005), *Un pas més: avaluació de l'impacte de gènere*, Barcelona, Cooperació.

NACIONES UNIDAS (2010a), *Objetivos de Desarrollo del Milenio. Informe 2010*, Nueva York.

NACIONES UNIDAS (2010b), *Estrategia mundial de salud de las mujeres y los niños, Secretario General de las Naciones Unidas*, Nova York.

NYAMU-MUSEMBI, CELESTINE (2008), "Discerniendo sobre la ciudadanía formal y sustantiva. Justicia de Género en el Área Subsahariana", a Mukhopadhyay Maitrayee y Singh Navsharan (Eds.), *Justicia de género, ciudadanía, desarrollo*, Centro Internacional de Investigaciones para el desarrollo, Bogotá, Mayol Ediciones.

OEHMICHEN, CRISTINA (2000), *Relaciones de etnia y género: una aproximación a la multidimensionalidad de los procesos identitarios*, Departamento de Antropología. Universidad Autónoma Metropolitana UAM de Iztapalapa. México, ALTERIDADES, 10 (19): Págs. 89-98

RAO, ARUNA; KELLEHER, DAVID (2005). *¿Hay vida después del mainstreaming de género?* Gender and Development. Vol.13 (2), p. 57-69

SECRETARI GENERAL DE NACIONS UNIDES (2010), *Examen de la aplicación de la Declaración y Plataforma de Acción de Beijing y los resultados del vigésimo tercer período extraordinario de sesiones de la Asamblea General y su contribución a formular una perspectiva de género para la realización de los Objetivos de Desarrollo del Milenio*, Nueva York.

TAMAYO, GIULIA (2010), *La Convención sobre la Eliminación de Todas las Formas de Discriminación contra las Mujeres, su Protocolo Facultativo y el Comité de la CEDAW: herramientas para la acción*, Barcelona, Fundación Indera; Raíces y Alas.

UNIFEM (2010), *Justicia de Género: Clave para Alcanzar los Objetivos de Desarrollo del Milenio*, Nueva York.

WALDORF, LEE; INGLIS, SHELLEY (2005), *Camino a la Igualdad de Género: CEDAW, Beijing y los ODM*, New York, Bonn, GTZ; Ministerio Federal de Cooperación y Desarrollo Económico de Alemania; UNIFEM.

WIDE *et al.* (2010), *Declaración conjunta de la sociedad civil sobre la Revisión del proceso Beijing + 15 en la 54 Comisión para la Condición Jurídica y Social de la Mujeres*, Bruselas.

WOMEN'S ENVIROMENT AND DEVELOPMENT ORGANIZATION, WEDO (2005), *Beijing Traicionada*.

Instruments internacionals

Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de discriminació contra les Dones (1979).

Plataforma d'Acció de Beijing (1995).

Objectius de Desenvolupament del Mil·leni (2000).

Fòrum d'Alt Nivell sobre l'Eficàcia de l'Ajuda al Desenvolupament (2005), *Declaració de París sobre l'Eficàcia de l'Ajuda al Desenvolupament*, París.

Terçer Fòrum d'Alt Nivell sobre l'Eficàcia de l'Ajuda al Desenvolupament (2008), Programa d'Acció d'Accra, Accra.

Documents del govern català

Llei 26/2001, de 31 de desembre, de cooperació al desenvolupament.

Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Memòria 2008 de la Cooperació Catalana (ACCD, 2008).

L'ajut oficial al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya l'any 2009 (ACCD, 2009).

Pla Director de la Cooperació al Desenvolupament (2003-2006).

Pla Director de la Cooperació al Desenvolupament (2007-2010).

Pla Director de la Cooperació al Desenvolupament (2011-2014).

Pla de Polítiques de Dones del Govern de la Generalitat de Catalunya (2008-2011).

Directrius d'equitat entre les dones i els homes de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya (2010).

Directrius d'avaluació de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya (2010).

Cofinanciat per:

